

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Matyóföld térképezettségének vizsgálata

SZAKDOLGOZAT
FÖLDTUDOMÁNYI ALAPSZAK

Készítette:

Kiss Gergő

térképész és geoinformatikus szakirányú hallgató

Témavezető:

Faragó Imre

tanszéki mérnök

ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Budapest, 2012

A szakdolgozat célja	3
Természeti táj – Borsodi-Mezőség	4
Borsod vármegye	5
A matyó települések, földrajzi és igazgatási- szervezeti viszonyai	6
Mezőkövesd	6
Szentistván	8
Tard	10
A matyóság történeti kialakulása	11
A matyó társadalom	14
Hadas település: a város ősi magja	15
Katonai felmérési térképek	17
1. katonai felmérés	17
2. katonai felmérés	18
3. katonai felmérés	19
Topográfiai térképek	21
Katonai topográfiai térképek	21
Kataszteri és polgári topográfiai térképek	24
Néprajzi térképek	25
Borsod megye térképek	27
Matyóföld területe világtalaszokban	42
Összegzés	49
Irodalomjegyzék	50
Köszönetnyilvánítás	52

A szakdolgozat célja

Szakdolgozatomban a Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli részén fekvő Matyóföld térképezettségét szeretném bemutatni elsősorban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék Térképtárában és az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárában található térképek alapján. Térképezettség alatt azt értem, hogy a vizsgált területről térképeket gyűjtök, amelyeket időben és méretarányban behatárolok. Ezek után vizsgálatomat az 1:600.000-nél nagyobb méretarányú, magyar készítésű, nyomtatott térképekre korlátoztam, amelyek a 18. század vége, illetve a 19. század eleje óta jelentek meg. Mivel a kutatott térképeken „Matyóföld” nevet nem találtam egészen a 20-21. század fordulója környékén megjelent egyes világtalaszokig, ezért térképezettségi vizsgálatomat elsődlegesen Borsod-Abaúj-Zemplén megye területére terjesztettem ki.

Kutatásom célja elsősorban, hogy Borsod vármegyéről, azon belül pedig Mezőkövesd és környékéről létrehozzak egy statisztikai jellegű térképgyűjteményt, melyet időrendben és a tematikát is figyelembe véve rendszerezek, majd elemzem.

A térképezettségi vizsgálatnál a térképek alábbi adatait vettem figyelembe:

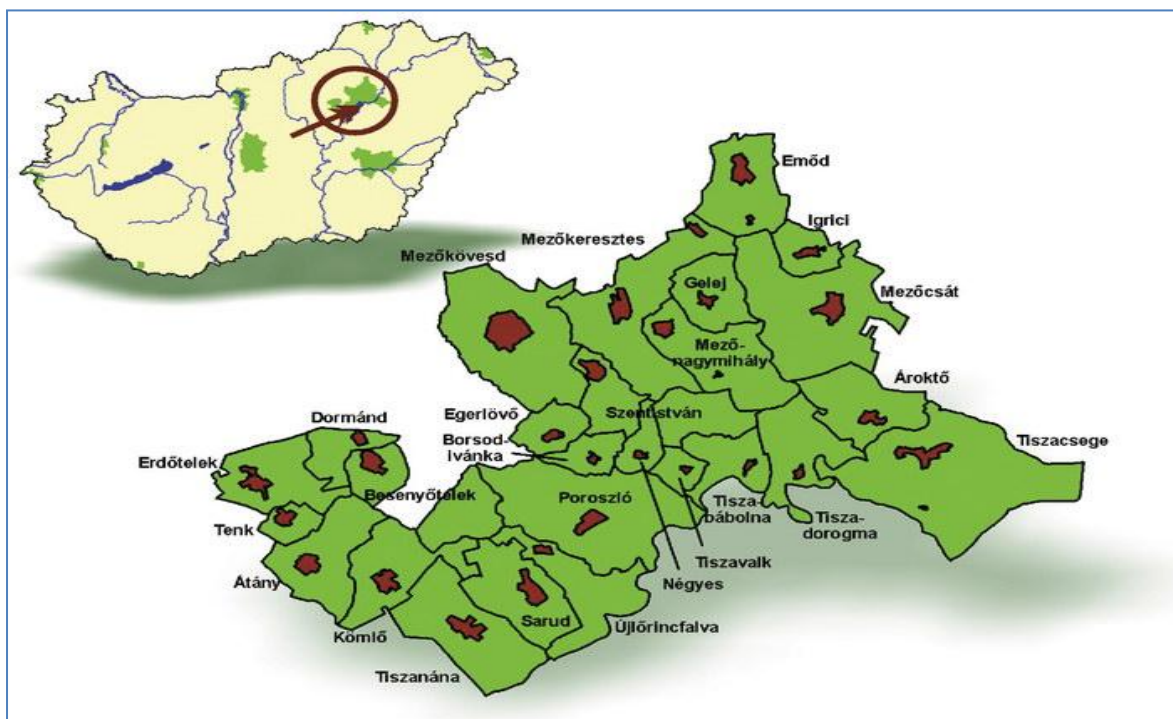
* térkép címe	* ábrázolt elemcsoportok
* térkép készítő/kiadó neve	* domborzat
* megjelenés éve	* síkraajz
* méretarány	* névrajz
* tematika	

Fontosnak tartom, hogy az elemzési szempontokat figyelembe véve bemutassam az adott területet, illetve kitérjek a matyóság történeti kialakulására és említést tegyek annak népművészeti sajátosságairól. A három matyó település, Mezőkövesd, Szentistván és Tard községeinek, ezen belül is a „matyók fővárosának”, Mezőkövesdnek a részletesebb feltérképezésére fordítottam nagyobb hangsúlyt.

Szakdolgozatom témájának kiválasztásában jelentős szerepet töltött be, hogy helyi kötődésű vagyok, ezért elengedhetetlen számomra e terület megismerése.

Természeti táj – Borsodi-Mezőség

A kistáj Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megye területén helyezkedik el, mintegy átmenetet képezve az Alföld és a Bükk hegység között. A körülbelül 18.000 hektárnyi területet 1989-ben tájvédelmi körzetté nyilvánították. A táj arculatát a Tisza, valamint a hegyvidékek felől lefutó folyók és patakok alakították. A domborzat és a talajviszonyok különbözősége eltérő növényzet kialakulását és fennmaradását tette lehetővé a táj más-más részein. A hordalékkúpon sok elhagyott folyómeder található, melyekben a feltöltődések miatt mára mocsári növényzet alakult ki. A kevés szőlő és gyümölcsös mellett a területet túlnyomóan szántóföldként hasznosítják. A pusztai rész egyetlen hatalmas gyepterület, melyet a kanyargó mocsarak szabdalnak fel, míg a peremeken szántóterületek találhatók. A száraz gyepterületeket, ősi löszpusztaréteket hagyományosan legeltetéssel hasznosítják.

1. térkép: Hevesi-sík és Borsodi-Mezőség¹

¹ http://www.tankonyvtar.hu/site/upload/2008/09/kepek_27-terkep.jpg

Borsod vármegye

Fontosnak tartom Borsod vármegye történetének megismerését, mely külön közigazgatási egység volt a Magyar Királyság felvidéki részén. A terület ma is teljes egészében Magyarországhoz tartozik, Borsod-Abaúj-Zemplén megye része. Borsod a Magyar Királyság egyik legrégebbi vármegyéje volt. Központja, Borsod vára, a legtöbb tatárjárás előtt épült várhoz hasonlóan földvár volt, a mai Edelény környékén állt. A korábbi feljegyzések alapján a vár feltehetőleg első ispánjáról, Borsról kapta a nevét, aki vagy Géza fejedelem vagy Szent István idején élt. A 10. század végén, 11. század elején besenyők, a 11-12. században úzok is itt telepedtek le. A betelepülésekre helynevek is utalnak, például Szirmabesenyő és Ózd. Borsod vármegye határai a 14. századra érték el azt az állapotot, ami azután hatszáz éven át többé-kevésbé változatlan maradt. A helynevekből ítélve a népesség nagy része magyar volt. A megye egyházközségei a kezdetektől fogva az egri püspökséghez tartoztak. A tatárjárás legnagyobb, számunkra vesztes csatája Borsod megye területén, Muhi mellett zajlott, 1241. április 11-én. 1248-ban, mikor IV. Béla elrendelte a kővárak építését, Borsod megyében is számos új vár épült (Cserépvár, Csorbakő, Dédes, Diósgyőr, Éleskő) nagyrészt a korábbi elpusztult földvárak helyén. Az 1526-os mohácsi csata előtt a megyében 13 vár, 13 mezőváros (köztük Miskolc és Mezőkövesd) és 250 falu állt, ezek különböző földesurak (köztük az egyházmegye és több kolostor) tulajdonát képezték. A megye főispánja a diósgyőri vár várnagya, kapitánya volt. 1566-ban a törökök elfoglalták Dédes és Diósgyőr várait, majd a mezőkeresztesi csata (1596. október 26-28.) után Miskolcot is. A terület 1687-ig állt török uralom alatt. 1707-ben a megyében (Ónod mellett) zajlott a Rákóczi-szabadságharc egyik fontos eseménye, az ónodi országgyűlés. 1724-ben született döntés arról, hogy Miskolcon építik meg Borsod vármegye megyeházát (majd 100 évvel később, 1825-1827 között készült el), ezzel a város hivatalosan is a megye székhelye lett. A 19. században kisebb közigazgatási változás történt: 1807 és 1812 között Szőlöske, Cegléd, Tihamér, Almagyar, Felnémet és Bekölce községek (ma közülük több is Eger városrésze) Borsod megyétől a szomszédos Heves vármegyéhez került, míg Egerfarmos, Ivánka, Szőkepuszta és a kistályai malom Hevestől Borsodhoz. 1850-ben több más borsodi települést is szomszédos megyékhez csatoltak: Andornakot, Kistályát és Felsőtárkányt Heveshez, Domaházát és Sikátort Gömör és Kishonthoz. Onga, ami azelőtt Abaúj vármegyéhez tartozott, és Külsőböcs, ami Zemplénhez, Borsod vármegye részeivé váltak. 1907-ben Miskolc törvényhatósági jogot kapott, jogilag kikerülve a vármegye hatósága alól. Az I. világháború és a trianoni békeszerződés Borsod

vármegye területét közvetlenül nem érintette. Határai változatlanok maradtak, de a szomszédos vármegyék közül az 1882-ben egyesített Abaúj-Torna területének 48%-át, Zemplén 72%-át, Gömör-Kishont pedig 92,5%-át veszítette el az újonnan alakult Csehszlovákia javára. Borsodot és Gömör-Kishont Magyarországon maradt részét 1923-ban Borsod, Gömör és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye néven, Miskolc központtal egybeecsatolták. Az első bécsi döntés (1938. november 2.) értelmében Borsod és Gömör-Kishont újra függetlenné váltak. A II. világháború után, a bécsi döntések érvénytelenné válásával az előbb említett területek újra Csehszlovákia részévé váltak; Gömör-Kishont területének Magyarországon maradó 7,5%-át 1945-ben ismét Borsodhoz csatolták Borsod-Gömör néven. 1950. január 1-jével, amikor a háború utáni helyzetet rendező nagy 1950-es közigazgatási reform életbe lépett, Abaúj-Torna és Zemplén országhatáron belül maradt részeit egyesítették Borsod-Gömörrel, létrehozva a mai Borsod-Abaúj-Zemplén megyét. A köznyelvben „Borsod megye” néven gyakran (helytelenül) egész Borsod-Abaúj-Zemplént hívják.

A matyó települések, földrajzi és igazgatási- szervezeti viszonyai

Mezőkövesd²

Borsod megyének Heves megyével érintkező déli határán, a Bükk hegység Alföldre néző lábainál, a Bükkalja és a Borsodi Mezőség (Tisza, Sajó folyók és Eger patak által határolt alföldi táj) találkozásánál, a Budapesttől Miskolcra vezető fő közlekedési irányok – országos út és vasút – mentén fekszik. A települést a hegyekből lefutó Hór- és Kánya-patak szeli át. Annak ellenére, hogy Mezőkövesden 1932-ben feltárt és embertani vizsgálatnak alávetett 5-6. századi germán leletet találtak, oklevelekben először csak 1275-ben fordul elő a település neve Kuesd alakban, mely a „kö” főnévből, illetve a „köves” melléknévből származtatható „-d” képzővel. A 14. század folyamán egyházi tizedfizetési központ, melyből abban az időben

² Dr. Kápolnai Iván: Mezőkövesd és környéke I. 2002., 271-274. old.

hat volt Borsod megyében. A „Mező” előtagos összetételben a 15. század közepe táján tűnik fel.

A 15. század elején vásártartási jogot nyert. 1439-től mintegy négy évszázadon keresztül a Diósgyőri Koronauradalom része. Érdekes, hogy 1450. márciusában itt tartották meg azokat a tárgyalásokat, melyeken Hunyadi János kormányzó és az ország előkelőségei, valamint Giskra huszita vezér és kapitányai vettek részt. Mátyás király 1464-ben mezővárosi szabadalomlevélben részesítette, majd 1472-ben személyes látogatásakor újabb kiváltságlevélben bővítette a város jogait.

Az 1540-es években – valószínűleg már 1544-ben – török uralom alá került. A hatvani szandzsákhhoz tartozott, adót a budai pasának, majd egy ideig a füleki bégnek fizetett. Egyházigazgatásilag a Szent István által alapított egri egyházmegyéhez tartozott.

Borsod megye (eredetileg) négy járása közül Mezőkövesd a délihez tartozott, melyet a negyedik, vagy attól függően, hogy a szolgabíró lakhelye éppen hol volt, Mohi, Daróci, illetve Vattai járásnak („districtus”) neveztek (olykor a szolgabíró nevével is jelölték). Eger eleste után Ónod lett a járási székhely, az 1740-es évektől pedig a 20. század elejéig a járás neve egri – bár a szolgabírói hivatal (legalábbis 1851-től) Mezőkövesden székelt. Az Egri egyházmegyéhez tartozó Borsod megyében 1769-től működő négy esperesi kerület egyikének is Mezőkövesd volt a központja.

A 19. század végén a történeti Magyarország területén még 15 önálló település viselte a Kövesd nevet, melyek közül hatnak nem volt megkülönböztető jelzője. A helységnevek rendezésére az 1989. IV. tc. nyomán felállított Országos Községi Törzskönyvbizottság 1902. október 30-án meghagyta Mezőkövesd nevét, de egybeírva, mivel korábban kötőjellel volt összekapcsolva. A községi képviselőtestület 1905. április 3-án fogadta el a döntést. A későbbiekben növekedett mind a polgári, mind az egyházigazgatási szervezeti egységek száma. Az Egri járás például 40 településből állt, melyet alsó és felső szakaszra osztották, és egyes települések más megyéhez vagy járáshoz csatolása és/vagy összevonása révén is csökkent a járáshoz tartozó települések száma. Miután a 20. század közepén a Mezőkövesdi járás egy részéből 1937-ben illetve 1940-ben kialakított Mezőkeresztesi járás megszűnt, a Mezőkövesdi járáshoz 21 község tartozott.

Mezőkövesd nemcsak a járás, mint közigazgatási egység székhelye volt – élén a főjegyzővel – hanem 1871-től a végrehajtó hatalomtól független igazságszolgáltatási szervezeté, és járásbírói is, melynek telekkönyvi ügyekben is volt bírói hatásköre. Az igazságügyi szervezet tagjaként körjegyző is működött Mezőkövesden. A pénzügyi szakigazgatás keretében felállítottak adóhivatalt is, pénzügyőrség pedig Miskolcon kívül az egész megyében

csak Mezőkövesden működött. Mindezen kívül a törvényhozó hatalom gyakorlásában is részesedett 1848-tól, egyéni országgyűlési képviselőválasztási körzet központjaként.

Az 1950-ben szovjet mintára megszervezett igazgatási rendszerben megalakult helyi, járási és megyei tanácsok a szakigazgatás minden területét átfogó végrehajtóbizottság útján gyakorolták a hatalmat. A hatósági funkciót betöltő járási tanács 1971-től járási hivatalként működött tovább 1983. év végéig, majd – több évszázados fennállás után – megszűnt a járás, mint területi igazgatási egység, így ezzel a hármas fokozatú (település, járás, megye) igazgatási rendszer is.

A mezővárosi cím 1887. évi megszüntetése után Mezőkövesd 1950-ig, mint nagyközség működött önálló (fő) jegyzővel, majd 1970-ben újból megszerezte nagyközség jogállását, 1973-ban pedig ismét városi rangú település lett.

A járások megszűnése után kialakult „városkörnyék”-nek Mezőkövesd lett a központja, amely még egy korábbi községgel (Tiszabólnával) bővült. Ezek után az 1990. évi 65. tc. nyomán elterjedt a „kistérség” elnevezés azoknál a földrajzilag összefüggő településeknél, amelyek között valós munka- és lakóhelyi, közlekedési, közép fokú (oktatási, egészségügyi stb.) ellátási kapcsolat állt fenn. Az egykori járásbíróóságokból és ügyészségekből lett a városi bíróság és ügyészség, melyeknek illetékességi területe kiterjedt a kistérség településeire, valamint a városi rendőrség és tűzoltóság tevékenységi köre is átfogja a kistérség területét.

Szentistván³

A Mezőkövesd szomszédságában levő Szentistván vélhetően első királyunk tiszteletére szentelt templomáról kaphatta a nevét, amelyet Ernye bán fia, István nádor 1315 körül építtetett itt. A községet is erről nevezték el, mai neve pedig 1396-ban „Senth Isthuán” alakban volt ismeretes. 1332-ben már szerepel a pápai tizedjegyzékben a település, ebből lehetett tudni, hogy már abban az időben is a környék jelentősebb települései közé tartozott. Volt temploma, lelkésze, akinek 7-10 garas tizedet kellett fizetnie félévénként, ami a térségben az egyik legmagasabb befizetett összeg volt. 1279-ben tesznek először említést a középkorban még önálló falu, Tilaj templomáról. Nevét egy puszta őrzi, amely 1960-ig Szentistván határához tartozott. 1786-ban Szentistván praediumaként⁴ még csak 8, 1869-ben

³ Dr. Kápolnai Iván: Mezőkövesd és környéke II. 2002., 716-718. old.

⁴ A középkorban a földesurak kezén levő kisebb településtípus. Ebből nőttek ki a városok és mezővárosok.

69 személy lakta Tilajpusztát, a 20. század elején 95, 1930-ban 115, viszont 1960-ban már csak 7 lakóját vették számba. Szentistván neve „mező-” előtaggal is előfordult. Érdekes, hogy Szentistván esetében később ez elmaradt, de a térség többi települése, mint Kövesd, Keresztes, Nagymihály és Nyárad a mai napig viseli. Borsod és Abaúj megyén kívül Szent Istvánról elnevezett falu volt a 19. században több helyen is; Veszprém és Pest-Solt megyében – az utóbbi „Baja” előtagot kapott – ezen kívül Baranyában egy német falu, a trianoni határokon túl Torontálban is egy német település, Sáros megyében pedig egy szlovák falu. A török támadások éreztették hatását, többször is feldúlták a környéket. Ennek következtében például az 1641-es feljegyzésekben Szentistván lakatlan faluként szerepel, és csak a 18. század elején a II. Rákóczi Ferenc féle szabadságharc után népesedett be igazán.

Szentistván nevét a Községi Törzskönyvbizottság 1902. október 23-án tárgyalta. Volt olyan javaslat, hogy „mező”, vagy „nagy” jelzőt csatoljanak a település neve elé, de mivel több mint 3000 lakosával a legnagyobb volt valamennyi azonos nevű helység között, így meghagyták jelző nélkül. Ennek eredményeként a községi képviselőtestület 1905. április 7-én jóváhagyta a Törzskönyvbizottság döntését. A törzskönyvvezéskor Szentistván határához több külterületi lakotthely, a már említett Tilajpusztán kívül számos puszta és tanya, is tartozott. Szentistván község Végrehajtó Bizottsága 1951-ben a járási tanács támogatásával kérelmezte, hogy „Istvánfalvá”-ra változtassák a nevét, mert a régi nevet még az 1800-as években „a dolgozó népet elnyomó földesurak” adták. Az Országos Levéltár 1952. február 5-én kelt véleménye alapján már az 1333. évi oklevélben is előfordul, és azóta megszakítás nélkül ez az országosan ismert, népművészeti jelentőségű község neve, ezért nem támogatták a kérelmet. Szentistván területe 1960-ban jelentősen csökkent, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács határozata alapján például Tilajpusztát 70 lakosával Borsodivánkához, míg a kisebb területű Nyárjapusztát pedig 9 lakossal a szomszédos Négyeshez csatolták. Az 1960-as években még Fehérlótanyát 3 lakosával az akkoriban még a Mezőcsáti járáshoz tartozó Tiszababolnához csatolták, viszont az 1980-as években Mezőkeresztes területéből mintegy 125 ha került Szentistvánhoz. A 19. századi feljegyzésekben apró tavakat és sok vízállást említenek a környező területeken, melyekre számos „ér” és „nád” szó utal: Kövesdi- és Orosz-ér, Salamonta-ér, Nád-ér és Nádi rét. Szentistván domborzati és vízrajzi viszonyairól, valamint jelentősebb kül- és belterületi részeiről különböző földrajzi nevek tájékoztatnak minket, melyeket az Országos Földügyi és Térképészeti Hivatal megbízásából – a helybeli igazgatási szervek közreműködésével – a Kartográfiai Vállalat az 1970-es évben összegyűjtött és 1980-ban a Földrajzinév-tárban közreadott az utókor számára.

Tard⁵

A harmadik matyó népművészeti hagyományokat őrző település, melyet vizsgáltam, Tard. A kis község a Bükk hegység déli, dombos-halmos részén, egy völgyben fekszik, mely jelentős település lehetett már a bronzkorszakban is – a Tatár-dombon talált régészeti leletek tanúsága szerint.

Neve – a Nógrád megyei Tar helység után – a Tar (=kopasz) személynévből származik, melyhez „-d” képző járult. Először a Várad Regestrum említi nevét 1220-ban, amikor királyi tárnokok lakták. A korábbiakban vizsgált két matyó községhez (Mezőkövesd, Szentistván) hasonlóan Tard neve is szerepel az 1332-1335. évi pápai tizedjegyzékben. A 15-16. században a Rozgonyiak, majd a Báthoriak birtoka, a 18. század elejétől pedig az akkori cserépi földesúr, L’Huiler tábornok tulajdona volt. A továbbiakban Esterházy István gróf, a 19. század első felétől pedig Szász Coburg Ferdinánd gothai herceg (1827-ben lett magyarrá honosítva), illetve Ágost fia és unokája Fülöp Józsiás volt a tardi hitbizomány birtokosa.

A mintegy 2000 lelket számláló Tard község nevét az Országos Községi Törzskönyvbizottság 1904. október 26-i ülésén változtatás nélkül fenntartotta, és ezt a döntést a községi képviselőtestület 1905. április 4-én jóvá is hagyta. Majd a község több tanya törzskönyvezését is kérte, de közülük csak a két legnagyobb, Clementina (120 fő) és Nagymajor (91 fő) került Tardhoz. A 20. század első felében hol megfogyatkozott, hol pedig megnövekedett a Tardhoz csatolt tanyák létszáma. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács 1962. november 30-án kelt határozata alapján a korábban Tardhoz csatolt tanyák Mezőkövesdhez kerültek.

Tard földrajzi helyzetének jellemzésére idézzük a régi tréfás népi versikét:

„Tardiak vagytok, két part közt laktok,

Ha a két part összemenne, Tardnak akkor vége lenne!”⁶

A 19. századi feljegyzésekből derül ki, hogy a helység feletti kis forrásból eredő, az esőzések alkalmával megáradó patak sok kárt okozott Tardnak. Tard neve, Szabó Zoltánnak az 1936-ban megjelent és nagy vihart kavart szociográfiai műve („A tardi helyzet”) után, országos hírűvé vált.

⁵ Dr. Kápolnai Iván: Mezőkövesd és környéke II. 2002., 430-432. old.

⁶ Dr. Kápolnai Iván: Mezőkövesd és környéke II. 2002., 431. old.

A matyó település 1940-ben kiszakadt a Mezőkövesdi járás területéből és Cserépváraljával, Szentistvánnal és a Mezőcsáti járásból kiszakadó Mezőnagy Mihállyal együtt kibővítve kialakították a Mezőkeresztesi járást, majd miután az megszűnt 1950. júliusában, újból a Mezőkövesdi járás része lett. A két háború között körjegyzőséget alkotott Cserépváraljával, így 1969. július 1-től a Tardon székelő közös tanács együttesen intézte a két település ügyeit, majd 1990-től újból önálló közigazgatási egység lett, polgármesterrel és jegyzővel az élén.

A matyóság történeti kialakulása⁷

A matyóság a 18-19. században létrejött néprajzi csoportjaink közé tartozik, mely elsősorban a jelentős mezőváros, Mezőkövesd népességét jelenti, de ide sorolják a két szomszédos falut, Szentistvánt és Tardot is. A 18. század közepén tűnik fel a matyó elnevezés, mivel csak ekkor állapodik meg véglegesen a helybeli lakosság, ekkorra alakulnak ki azok a tényezők, melyekből a matyóság etnikai-néprajzi sajátosságai megmagyarázhatóak. A mezőkövesdi matyók életében fontos szerepet játszó római katolikus egyház a 18. században alakította újjá a város népének arculatát. A török kiűzése után a helység lakói igyekeztek elhatárolni magukat a környezetükben nagy számban élő protestánsoktól. A római katolikus egyház nemcsak mint szellemi-ideológiai tényező, hanem mint evilági gazdag földbirtokos hatalom is újra megjelent a törököktől visszahódított területeken. Az egyház törekvései itt arra irányultak, hogy a középkor folyamán elvesztett birtokaiból s időközben protestánsná lett híveiből minél többet visszaszerezzen, s ebből a célból kifolyólag több pert is folytattak. A katolikus vallás nemcsak a kövesdi matyókra jellemző elsődleges vonások kialakításában, hanem a „matyó” elnevezés széles körű elterjedésében is nagy szerepet kapott. Az alföldi református parasztok, az „ecclesia pressa” (elnyomott egyház) hívei sok helyen nevezték a két világháború közti időben a 18. század óta közéjük vagy közelükbe került katolikusokat, legtöbbszörre telepeseket, „matyók”-nak. Azokban az esetekben is, amikor az illetők kimutathatóan nem tartoztak a néprajztudomány által napjainkban nyilvántartott három matyó helység, Mezőkövesd, Szentistván és Tard lakosságából elszármazottak közé. Györffy István néprajzkutató szerint a nagykunsági református falvakban lakó katolikusokat általában matyóknak nevezik. Ebből kifolyólag a feketehegyi (Bács-Bodrog megye) kálvinista magyar matyóknak csúfolja a szomszédos kishegyesi katolikusokat, minthogy a feketehegyiek

⁷ Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István: Mezőkövesd város monográfiája. 1973., 97-103. old.

kunsági eredetűek, ahol a matyó egyenlő a pápistával⁸. Györffy maga Nádudvaron, Mezőtúron, Karcagon, Dévaványán és Tiszanánán hallotta a matyó névvel való csúfolódást, ami az akkori katolikus lakosság megkülönböztetés nélküli gúnyneve volt. Különböző megfigyelések alapján Györffy István a mezőkövesdiek vonatkozásában határozottan leszögezte: „A matyó név nem más, mint a Mátyás névből alakított gúnynév, melynek semmi köze sincs Mátyás királyhoz.”⁹ Hasonló véleményen volt Herkely Károly etnográfus is: „Mezőkövesd lakóit Tard és Szentistván lakóival együtt matyóknak nevezik, akik ezen a területen egységes néprajzi csoportot alkotnak. A matyókat katolikus vallásuk miatt nevezik így, mert Dél-Borsod református vidékében katolikus szigeteket alkotnak. A matyó szónak éppúgy, mint pl. a tirpák szónak is gúnyos mellékíze volt. Ez a gúnyos mellékíz azonban az idők folyamán lekopott, és az ifjabb nemzedék már nem érzi gúnyos jelentését. A matyó nép vállalja és nem szégyelli a matyó nevet, sőt büszke is rá. Matyó azonban csak a törzsökös földműves lakosság.”¹⁰

A 18. század közepétől fennmaradt levéltári adatok is igazolják a kiváló néprajztudósok talált megállapításait, miszerint a matyó név legrégebbi megjelenési formája a Mátyás személy- (kereszt-) névből képzett családnév. Korábbi források szerint legelső viselője egy Matyó András nevű cigány volt, aki 1752-ben Miskolcon 1 rénes forintot fizetett a cigányok szokásos adójába. Ebből is lehet látni, hogy az elnevezés akkor nem lehetett mentes bizonyos gúnyosságoktól. A „matyó” szó családnévként való használatával még Nógrád megyében találkozhatunk. Minden esetben a Mátyás személy- (kereszt-) név a kiindulópont a matyó név eredetével kapcsolatban, mivel először ez alakult át változatlan formában családnévvé. Kassai József nyelvész szerint szoros párhuzam van két népcsoport, a barkók és a matyók között: „Gömör megyében található Barka falu lakóit a helység után barkóknak nevezik, akik a palóc népcsoportból (nemzetiségből) valók éppen úgy, mint a Mezőkövesd királyi mezővárost lakó matyók. Mind a matyók, mind pedig a barkók római katolikusok. Barkából lett a barkó, mint apából apó, anyából anyó.”¹¹ A matyó népnévre is jellemző, hogy a családnévhez hasonlóan sokkal nagyobb területen megtalálható, mint Mezőkövesd és környéke. A „matyó” népnév külön sajátossága, hogy Mezőkövesden összekapcsolódik Mátyás király emlékével. Több 19. századi folyóirat (Napkelet 1857., Nagy Képes Naptár 1860. évi számai) matyó tárgyú ismertetései tesznek említést elsőnek arról, hogy a kövesdiek nevüket Mátyás királytól vették,

⁸ Pápista azoknak a csúfneve volt, akik elfogadták a pápa fennhatóságát - vagyis a katolikusok, szemben az evangélistákkal, kálvinistákkal.

⁹ Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István: Mezőkövesd város monográfiája. 1973., 100. old.

¹⁰ Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István: Mezőkövesd város monográfiája. 1973., 100. old.

¹¹ Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István: Mezőkövesd város monográfiája. 1973., 101. old.

aki őket különféle szabadságjogokkal halmozta el. Így lettek Mátyás fiai, azaz matyók. 1864-ben Bovánkovics Lajos főjegyző egyenesen az alábbiakat írta le: „... hihető, mennyiben beszédmodorából következtethető az ős palócok egyik legközelebb álló sarjadéka, - s miután e város közönséget Mátyás Király Királyi Kegyelmebe fogadni s kiváltságos állásba helyezni méltóztatott a Mező Kövesdiek Mátyásiaknak – Mátyás embereinek nevezettek – innen származtatva rövid kiejtéssel máig is Matyók név alatt megtarták a Mátyásiak nevet, melyet nemcsak nem veszik gúnynévnek, de büszkék reá”. A palóc-matyó kapcsolatok mellett szól az az antropológiai azonosság, hogy a mongoloid típus mind a palócok, mind pedig a matyók körében gyakori. Többek között a szépirodalomban is többször előfordul a matyó és a palóc népnév együttes emlegetése. A szabadságharc leverése után a Bükk vidékén bujdosni kényszerült Jókai Mór 1898-ban arról írt, hogy a 19. század derekán széltében működtek e tájt a falucsúfolók: „Itt e vidéken, különösen a palóc meg a matyó nép között az a szokás, hogy egymás falujának nevéből gúnyt űznek; egész csúfondáros nótákat csinálnak egymásra.” Arany János 1853-ban mint fuvarosokat együtt figyelte meg őket:

„Utközben egy csárdához értek,
Vendég ivott abban temérdek,
Azaz hogy mindenféle sok
Palóc, matyó fuvarosok
Jó alkura, még jobb hiszembe
Tehert szállítva Debrecenbe.”¹²

Szinnyei József bibliográfus szerint a matyó: „Borsod megyében, különösen Mezőkövesden és vidékén lakó palóc.” Legújabb szótáraink egyike pedig ezt mondja a matyókról: „Mezőkövesdnek s néhány szomszédos falunak palóc nyelvjárást beszélő, népművészetéről híres lakossága.”

Borsod megye Ny-i felében, síkvidéki területen fekvő, három szomszédos település: Mezőkövesd, Tard, Szentistván lakói. Területükre használatos újabban a *Matyóföld* megnevezés is. Jellegzetesen a 18–19. sz. során kialakult néprajzi csoport. Korábban nem vált ki környezetéből. Mezőkövesdnek a 15. században jelentékeny városi kiváltsága volt, lakossága a hódoltság folyamán kontinuus maradt. Tard folyamatossága kétséges. Szentistván 4–5 emberöltőn át lakatlan volt. A szomszédos településekben jelentős

¹² Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István: Mezőkövesd város monográfiája. 1973., 103. old.

református tömegek éltek, viszont a matyók mindannyian római katolikusok. Talán az ellenreformáció végére tehető kulturális elkülönülésük kezdete. – A *matyó* szó, amely egyébként személynévi eredetű, a Mátyás név származéka, Borsodon kívül római katolikusok tréfás neveként is él. A matyók településeiben az Alföld É-i peremvidékének hagyományos társadalmi gazdálkodási rendje élt. Közvetlen településterületük gazdasági hasznosítása mellett pusztabérletekkel foglalkoztak. Ezek elvesztése után speciális munkamigrációs rendszer alakult ki, amelynek keretében a távoli (sokszor dunántúli) nagybirtokra szegődött → summás munkával keresték kenyerüket. Részben a gazdasági, társadalmi lehetőségeik szűkülése, részben a szigorú helyi endogámia hagyományörzővé tette közösségüket, amit a kutatás társadalmi struktúrájukat, anyagi és szellemi kultúrájukat vizsgálva jól rögzített. Országosan közismertté vált viseletük, nemzetközi hírű hímzéskultúrájuk egészen új fejleményként a 19. század második felében alakult ki. A matyók kirajzásaikkal részt vettek távolabbi alföldi területek benépesítésében is.¹³

A matyó társadalom¹⁴

Minden ember életének három nagy határköve van: a születés, házasság és a halál. Azonban ezek a családi események a matyó társadalomban különösen fontos szerepet töltenek be, ezekhez igazodik a hadak¹⁵ élete is, ilyenkor az egész had összefog. A had egy új tagjának születésénél úgy illik, hogy a hadbeli többi tagok meglátogassák a betegágyas asszonyt. Komát ugyan mindig idegen hadból választottak, de volt olyan eset is, hogy egy had csak egy komát választott és az lett minden gyerek keresztapja. Az volt a szokás, hogy a betegágyas asszonyhoz a had minden nőtagjának kellett vinnie ebédet. A keresztelőben, amit a születés után 4-5 nappal szoktak megtartani (szerdát és pénteket, mint böjti napokat kihagyják), csak a had nőtagjai vannak jelen, férfi nem megy el. A keresztelőnél is nagyobb esemény a házasság. A lánynak vagy legénynek párja kiválasztásánál elsősorban a had nőtagjainak van beleszólása, valamint a legközelebbi nőrokonoknak kell először tudni a nagy eseményről. Ezek már nem olyan nagy általánosságban ajánlgató közvetítők, hanem határozott céllal küldött „tudatók”. A lakodalomba elsősorban a hadat hívják meg és csak azután a komákat és a szomszédokat. Azokban az esetekben, amikor a hadnak valamiképp nem jól esett a

¹³ Kósa László—Filep Antal: A magyar nép táji-történeti tagolódása. 1978.

¹⁴ Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István: Mezőkövesd város monográfiája. 1973., 487-488. old.

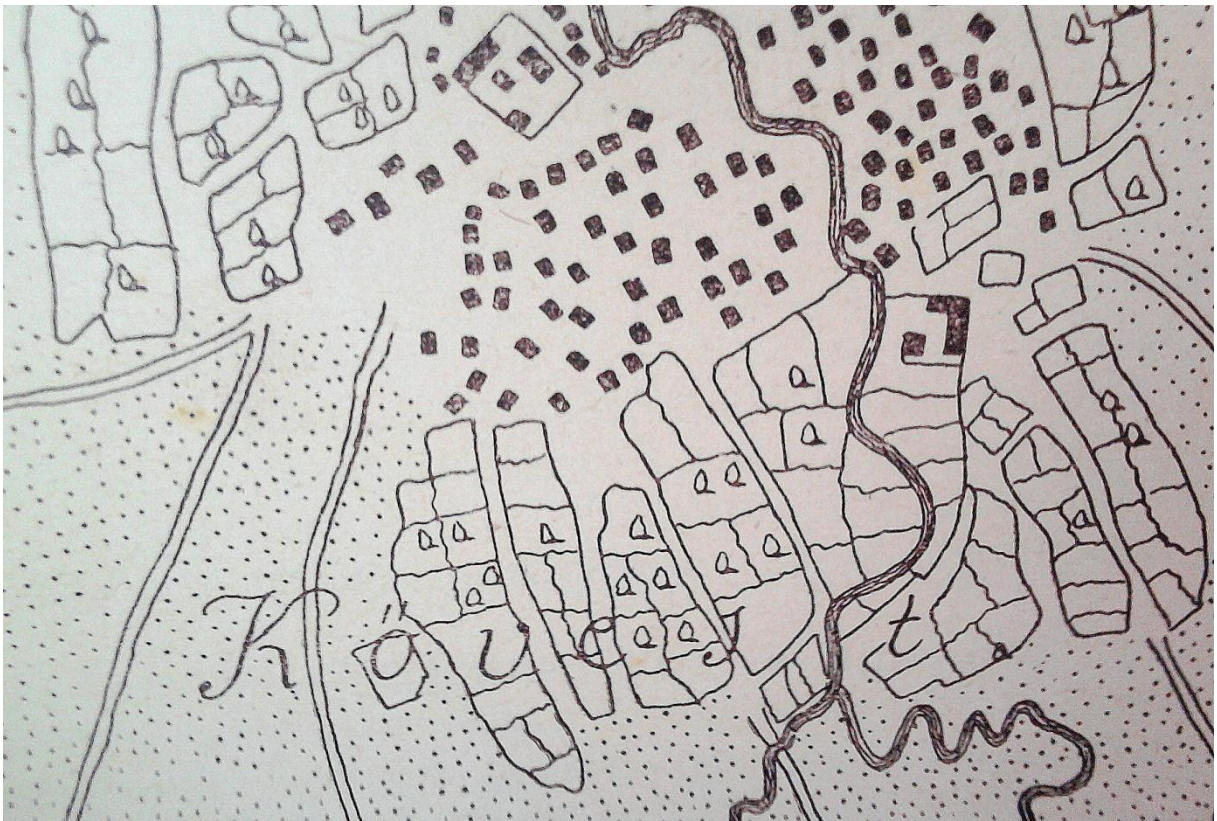
¹⁵ A had szó a népnyelvben aktív rokoni-baráti csoportot jelölő kifejezés. Külön telken élő egynevsű családok, melyek leszármazás révén ugyanazon rokonsághoz tartoznak (olykor 3-4 generációt fog össze).

meghívás, senki sem ment el abból a hadból a lagziba. A lakodalmi ceremóniákban nem sok szerepe volt a meghívott hadaknak, mert a násznagy a keresztapa volt, vőfélyek pedig a legény barátai, viszont a lakodalmi főasztalnál a gazda vendégeken kívül elsősorban a had tagjainak volt helye. Amikor a hadba tartozók közül valaki házat épített, vagy istállót, ólat csinált, akkor annál megjelentek segíteni a had férfitagjai, sőt még olyan keresztapák is, akik vérrokonságilag nem tartoztak bele a hadba. Akadtak olyan közeli rokonok, főként testvérgyerekek, akik már a házépítéshez szükséges vályogtéglák összerakásánál is jelen voltak segédkezni. Az újonnan felépített házat az ottani szokásoknak megfelelően lehetőleg vízkereszt napján szentelték meg. Ilyenkor lakoma van, amelyen a szentelési szertartást végző pap és kántor is részt vesz. Ezen a házszentelésen és az azt követő lakomán a többi nagy családi eseményhez hasonlóan a had teljes számban jelen van. Ugyancsak a rokonság összes tagja megjelent a családban előforduló felnőtt korú ember halálózása esetén. Ilyenkor a kántor elbúcsúztatja a halottat a had minden egyes tagjától, és úgy illik, hogy akiről éppen szó van, felírjon. A mindennapi élet középpontjában a mezei munka állt, ez volt a gazdasági élet gerince, ez vette ki a munkaerő túlnyomó részét a matyó emberekből. A gazdasági munkálatoknál a hadak összetartozása szintén érvényesül. Cséplésnél, hordásnál, szüretnél összejön az egész had egyik vagy másik családtagnál, és a munkát közösen végzik el. A had tagjai szétválásuk után is szinte csak egymásnak adhattak el földet, ezzel is bizonyítva a közösség gazdasági voltát. A nagy hadaknak a falusi közösségben is irányító szerepük van. A bíró és a hitesek is a nagy hadak tagjaiból kerülnek ki. A mai hadak őseit legfeljebb a 17. század végéig tudjuk visszavezetni.

Hadas település: a város ősi magja

A mezőkövesdi főutcától délre és északra fekvő zeg-zugos kis utcákat ma Hadas városrésznek nevezik, korábbi matyó nevén Szegényzugnak hívták. Mezőkövesd esetében kétfeltes településről van szó, a rendszertelen utcáknak köszönhetően halmaztelepülési formának nevezzük. Mezőkövesd az egyik karakteres képviselője volt ennek a típusnak. Ritkaság, hogy a több száz éves településforma ilyen tisztán és ősi formában megmaradt. A mezőváros központjában sűrűn egymás mellett helyezkedtek el a kerítetlen belsőségek a lakóházakkal. Ezt az egyediséget az állattenyésztő életformával lehet összefüggésbe hozni, amelyet még a honfoglaló magyarok keleti vándorlásai emlékeként lehet felfedezni. A legeltető

állattenyésztésnél nagy területre volt szükség. A nyári külterjes legeltetés után az állatokat behozták a téli szállásra, ami a belső magot körülölelő ólaskertek voltak, ezekben az ólakban tárolták az etetéshez szükséges téli takarmányt. Ezekben éltek a férfiak, míg a falu belső részén az asszonyok és a gyerekek vályogtégglából készült kisméretű nádtetős lakóházakban telepedtek le. Nagyon kis területeken és zsúfoltan építkeztek, mindenki ott, ahol éppen helyet talált magának. Ennek az összevisszaságnak köszönhetően jöttek létre a zeg-zugos utak. Később a 19. században elindult egy fejlődés, melynek következtében rendezettebb, sakktáblaszerűen kialakított, egyenes utcák rendszere vette körül a város belsejében lévő ősi magot. Mára pedig a régi halmazfalu teljesen megújult, a korábbi parasztházakat tájházakká alakították, melyekben ma is kézművesek és népi iparművészek alkotásait lehet megtekinteni. A Mezőkövesd kertes települése című térkép a Matyó Múzeum egy kiállításának részlete.

2. térkép: Mezőkövesd kertes települése (1767.) – részlet

Katonai felmérési térképek¹⁶

A 18. század második felében (1763-1787 között) az első katonai felmérés eredményeként jött létre Magyarország első részletes topográfiai térképe, ezután következett a második (1806-1869), illetve a harmadik katonai felmérés (1869-1887). A térképezésre a katonaság részéről merült fel az igény, ennek is köszönhető, hogy a 18. század második felétől a 20. század elejéig a térképezés a hadsereg feladata volt. A katonaság által végrehajtott topográfiai térképezés közösen zajlott bécsi irányítással, mivel ezekben az időkben Magyarország az Osztrák Birodalom, majd az Osztrák–Magyar Monarchia része volt, ahol többek között a hadügy is közös volt. Az így elkészített térképek anyagai megtalálhatók eredeti formában a bécsi „Kriegsarchiv”¹⁷ gyűjteményében, valamint jó minőségű, színes, eredeti méretű formában Budapesten a Hadtörténeti Térképtár gyűjteményei között.

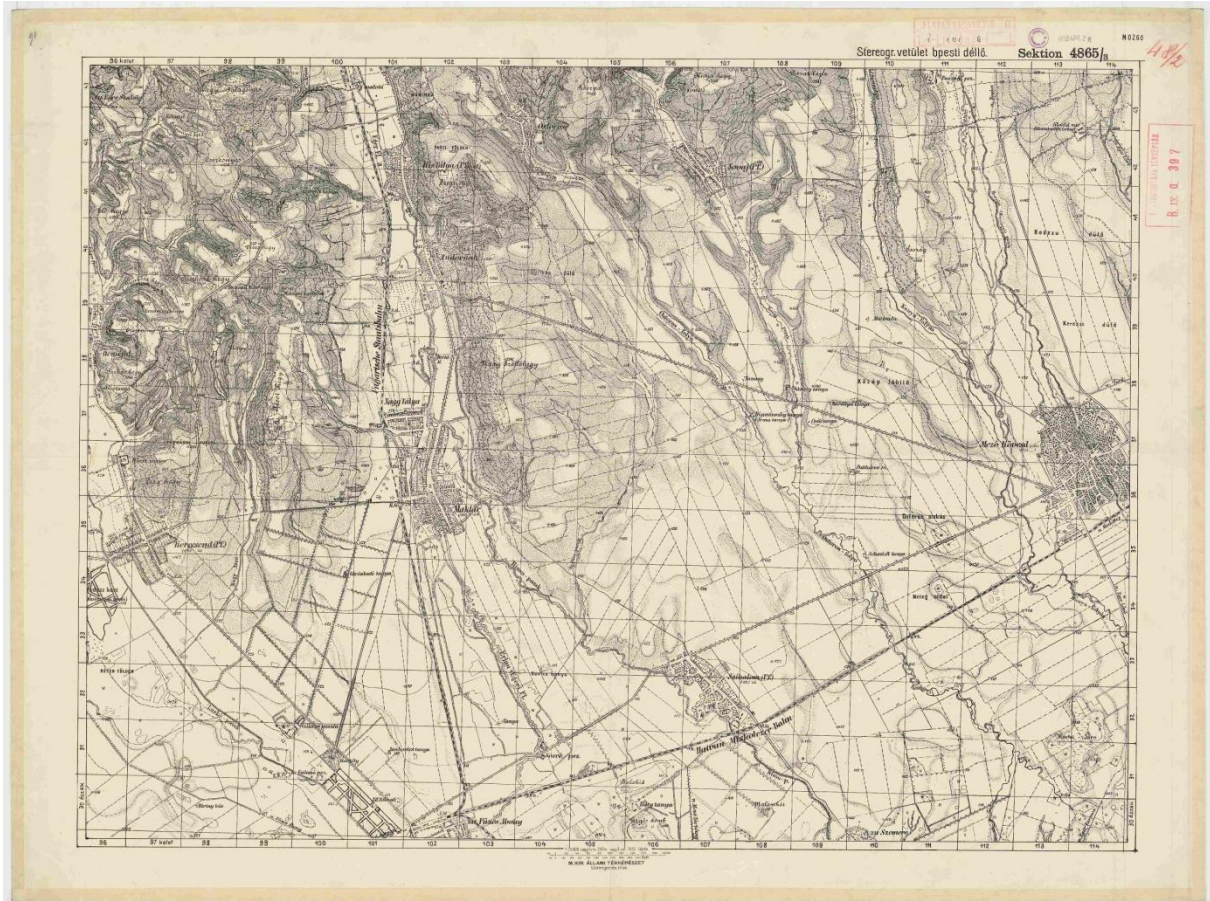
1. katonai felmérés

Ezek a szelvényeken Mezőkövesdet „Marht Magyar Kövesd”, Tardot „Fárd oder Tardona” néven láthatjuk, míg Szentistván nevét „Sz: István” formában jegyezték le. Az első katonai felmérés szelvényeihez nem készült egységes jelkulcs. Figyelembe vették a korabeli térképek ábrázolási módját, átvizsgálták a felmérést végző tiszteknek kiadott utasításokat, rendeleteket. Mivel nem volt egységes jelkulcs, ezért sokszor előfordult, hogy ugyanazt a tereptárgyat többféle módon is ábrázolták. A térképi tartalmat sok helyen megírással fejezték ki, az írás kézzel történt, így sokféle volt. A településneveket gyakran folyóírással jelölték, az egyéb megírások pedig sok esetben német nyelvűek voltak. Katonai szempontból igen fontosak voltak az utak, így a legkisebb utakat is megpróbálták ábrázolni. Megkülönböztettek országutat, kocsitutat, mezei és gyalogutat. Nagy hangsúlyt fektettek a vízhálózat ábrázolására. Jelölték a folyó- és állóvizet, és a nagyobb folyóknál még külön nyíllal is jelölték a folyás irányát. A hegyeket helyzethűen, alaprajzszerűen ábrázolták, a terepformákat kifejezően szemléltették. A lejtőket csíkozással érzékeltették, így az enyhébb lejtőket hosszú, elnyújtott finomabb csíkokkal, a meredekebbeket pedig fekete vagy sötétbarna tusfestéssel jelölték. Az épületeknél piros szín jelölte a kőépületeket, fekete szín pedig az egyéb (fa-, vályog-, nád-)

¹⁶ Jankó Annamária. 2007. Magyarország katonai felmérései (1763-1950)

¹⁷ Az Osztrák Állami Levéltár része.

megemléseit is. A névírás kézzel történt, de a betűtípusok a nyomtatás rendszeréhez alkalmazkodtak. Gyakoriak voltak a rövidítések, így a jelkulcsok végén rövidítésjegyzéket is láthatunk az adott nyelven. A felmérési szelvények színezettek, összesen hét színt (fekete, piros, sárga, kék, zöld, szürke, barna), valamint ezek árnyalatait használták.

5. térkép: 3. katonai felmérési térkép- Mezőkövesd

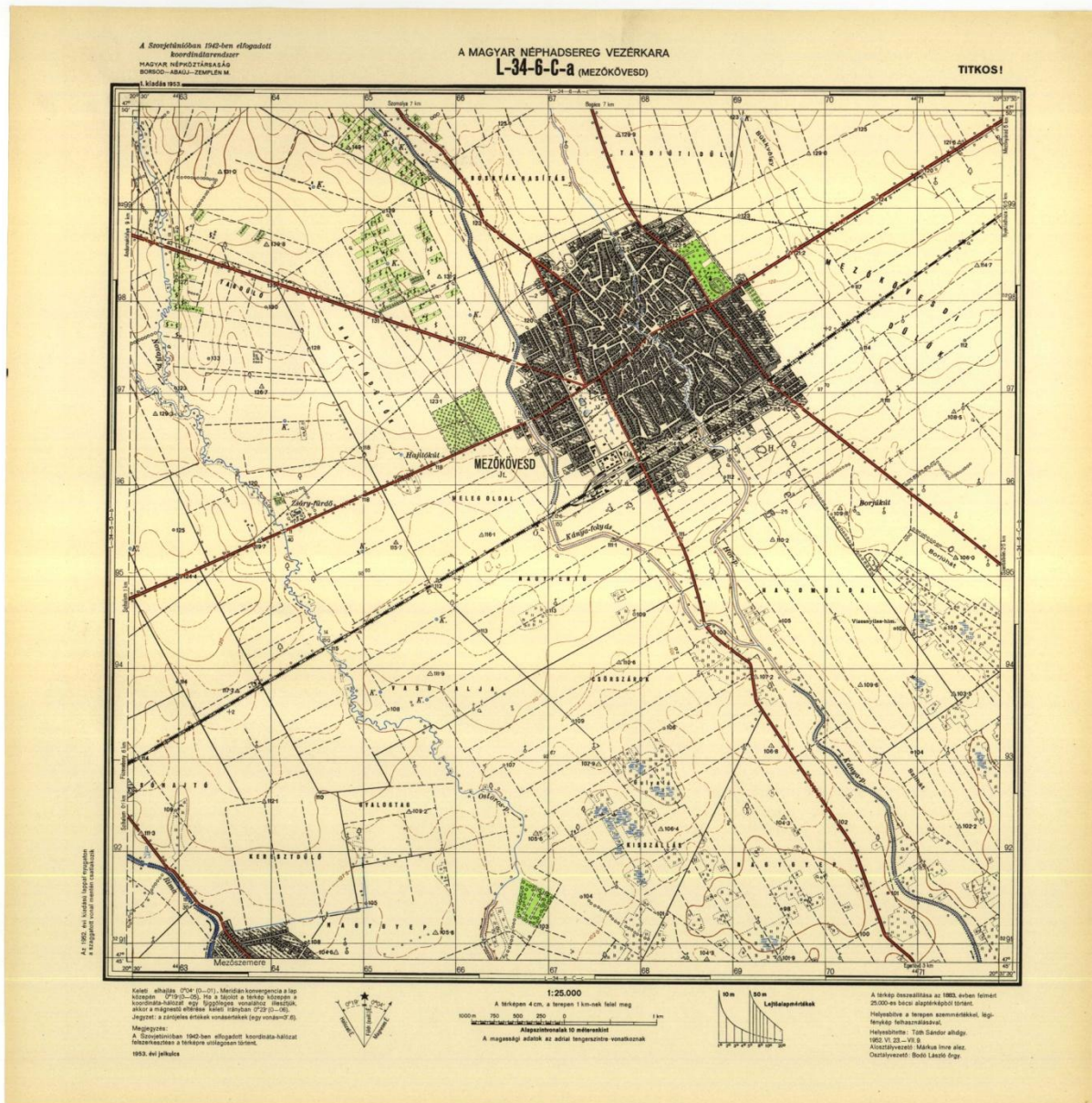
Topográfiai térképek

Katonai topográfiai térképek¹⁸

A II. világháború után újjászervezett Honvéd Térképészeti Intézet 1950-ben kezdte meg az ország 1:25.000-es méretarányú térképeinek a helyesbítését. A térképsorozat új jelkulccsal Gauss – Krüger-féle vetületi rendszerben készült, melynek új alapfelülete Bessel-ellipszoid volt. A térképsorozat szelvényeit 1952-re készítették el, vele párhuzamosan az ország 1:50.000-es és 1:100.000-es méretarányú sorozata is elkészült. A térképsorozat műszaki értéke a légifénykép-alkalmazás ellenére sem volt megnyugtató, mivel a kiindulási pontok különböztek (a helyesbítés egyszer szemrevételezésen, máskor pedig műszeres méréseken alapult). A megnövekedett pontossági és tartalmi követelmények kielégítésére 1953 – 1959 között új országos felmérés készült, mely légifénykép-értékelésen alapult. A vonatkozási felület a Kraszovszkij-ellipszoid volt, míg alapszintként a balti alapszintet választották. A kezdetben 1:5.000-es méretarányú felmérésről 1957-ben áttértek az 1:10.000-es méretarányú felmérésre. A sorozat 1979-re készült el, majd megjelentek az 1:25.000-es és 1:100.000-es méretarányú két színben készült levezetett topográfiai térképek is.

A Hadtörténeti Múzeum Térképtárában található katonai topográfiai térképek közül az 1953-ban kiadott 1:25.000-es méretarányú Mezőkövesdet ábrázoló térképszelvényt tüntettem fel dolgozatomban, amelyet az 1883-ban felmért 1:25.000-es bécsi alaptérképből állítottak össze. A másik dolgozatomban szereplő térképet 1991-ben újították fel, melynek alapja az 1979-es 1:25.000-es méretarányú térkép volt, a névrajza pedig 1992-ben készült el. A Mezőkövesdet ábrázoló térképlap megnevezése L-34-6-C-a.

¹⁸ Klinghammer István – Papp-Váry Árpád: Földünk tükre a térkép. 1983., 255-256. old.

6. térkép: Katonai topográfiai térkép - 1:25.000 (1953.)

1942. évi koordináta-rendszer

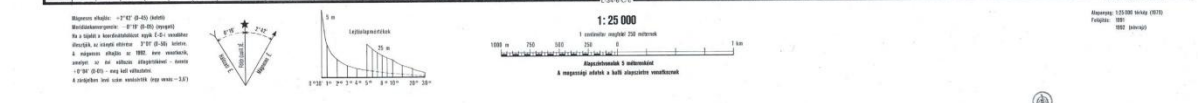
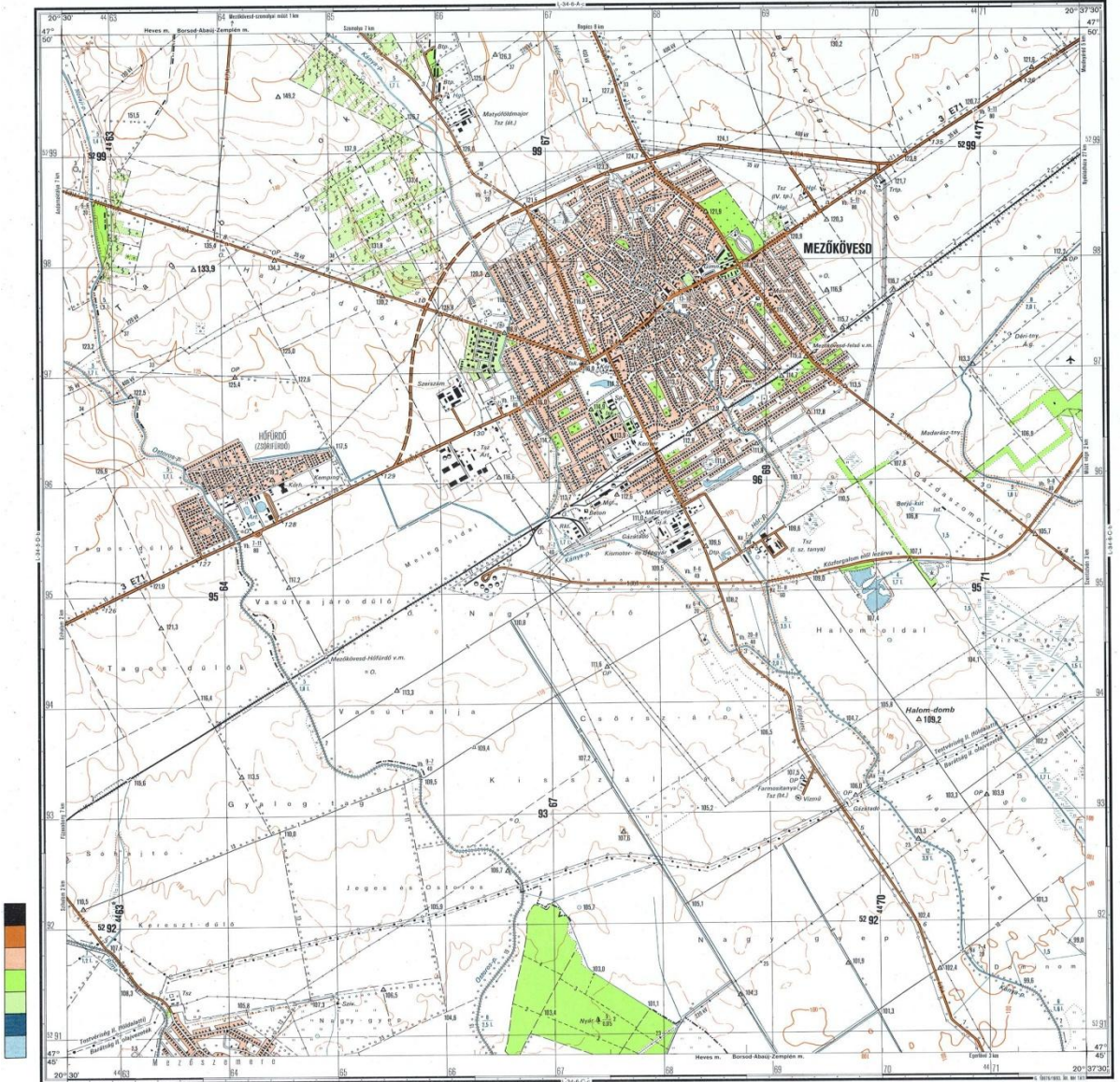
MAGYAR HONVÉDESEG VEZÉRKARA

MAGYARORSZÁG: Borsod-Abaúj-Zemplén m., Heves m.

MEZŐKÖVESD

55 12-34-006-31 93

L-34-6-C-a

7. térkép: Katonai topográfiai térkép - 1:25.000 (1991.)

Kataszteri és polgári topográfiai térképek¹⁹

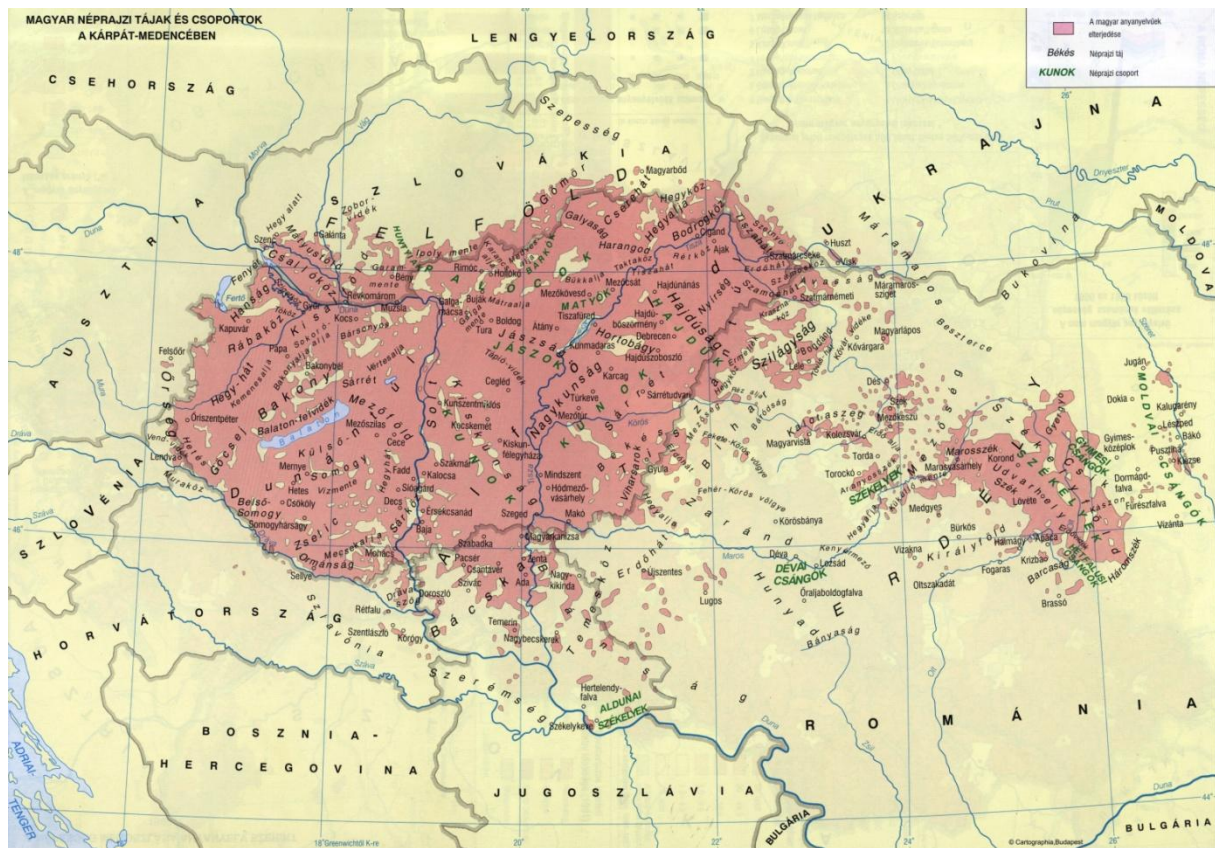
A kataszteri és a polgári topográfiai térképek egységes országos térképrendszerbe történő foglalására (EOTR) 1969-ben hozott a kormány döntést. Egységes országos térképrendszer fogalma alatt olyan térképrendszer értendő, melynek egységes a vetülete (EOV – ferdetengelyű szögtartó hengervetület), egységesen egymásba épülő a szelvényrendszere, és a méretarányok adta lehetőségeken belül (1:1.000-1:100.000) egységes a jelkulcsa. Alapfelülete IUGG-67 ellipszoid, magassági rendszer a balti alapszinthez van viszonyítva. A térképrendszer szelvényezésénél olyan rendszert dolgoztak ki, amelynél az 1:100.000-es méretarányú térképekből kiindulva, a méretarányszám fokozatos felezésével, az eredeti szelvény negyedelésével alakítják ki a további szelvényeket. Így az 1:100.000-es térkép negyedelésével az 1:50.000-es, annak további négy részre osztásával 1:25.000-es méretarányú térképhez jutunk. A 1:25.000-es térkép négy 1:10.000-es térképből, az pedig négy 1:4.000-es térképből áll. Ennek a négy egyenlő részre osztásával kapjuk az 1:2.000-es térképet, melyet négy 1:1.000-es térkép alkot.

A szelvények számozásának módszere a következő. Az 1:100.000-es méretarányú szelvények az ország területét 10 övben és 11 oszlopban elhelyezkedve fedik le. Ezeket a szelvényeket két- vagy háromjegyű számmal jelöljük, attól függően, hogy az ország melyik részére esnek. A számjegy első része annak az övnek, a második része pedig annak az oszlopnak a számát jelöli, amelyikre a szelvény esik.

¹⁹ Klinghammer István – Papp-Váry Árpád: Földünk tükre a térkép. 1983., 256-257. old.

Néprajzi térképek

Cartographia Kft. – Magyarország atlasza – Magyar néprajzi tájak és csoportok a Kárpát-medencében

8. térkép: Cartographia Kft. – Magyarország atlasza (1999.)

A néprajzi térképeket vizsgálva a tanszéki térképtárban két olyan atlással találkoztam, amelyekben a „MATYÓK” néprajzi csoportot feltüntetik. Ezek a Cartographia Kft. által kiadott Magyarország atlasza és a Kartográfia Történelmi Világtlasz. A térképek 1:3.100.000-es és 1:5.000.000-es méretarányúak. Az első térkép a Kárpát-medencében előforduló magyar anyanyelvűek elterjedését, míg a második a Kárpát-medencében megtalálható magyarok %-os arányát tünteti fel. A térkép névirása részletes, a Kárpát-medencében megtalálható összes magyar néprajzi tájat és csoportot feltüntetik. Pozitívuma számomra a térképnek, hogy a Kárpát-medencében élő magyarok előfordulását könnyen lehet leolvasni róla, az ábrázolt néprajzi tájak és csoportok nevei hűen tükrözik az adott előfordulási helyet a térképen. Viszont negatívumként kell megemlítenem, hogy néprajzi térképek ellenére a Matyóföld név nincs megemlítve csak a matyók néprajzi csoport.

Kartográfia Történelmi Világtasz

9. térkép: Kartográfia Történelmi Világtasz - Magyar néprajzi tájak és csoportok a századfordulón

Borsod megye térképek

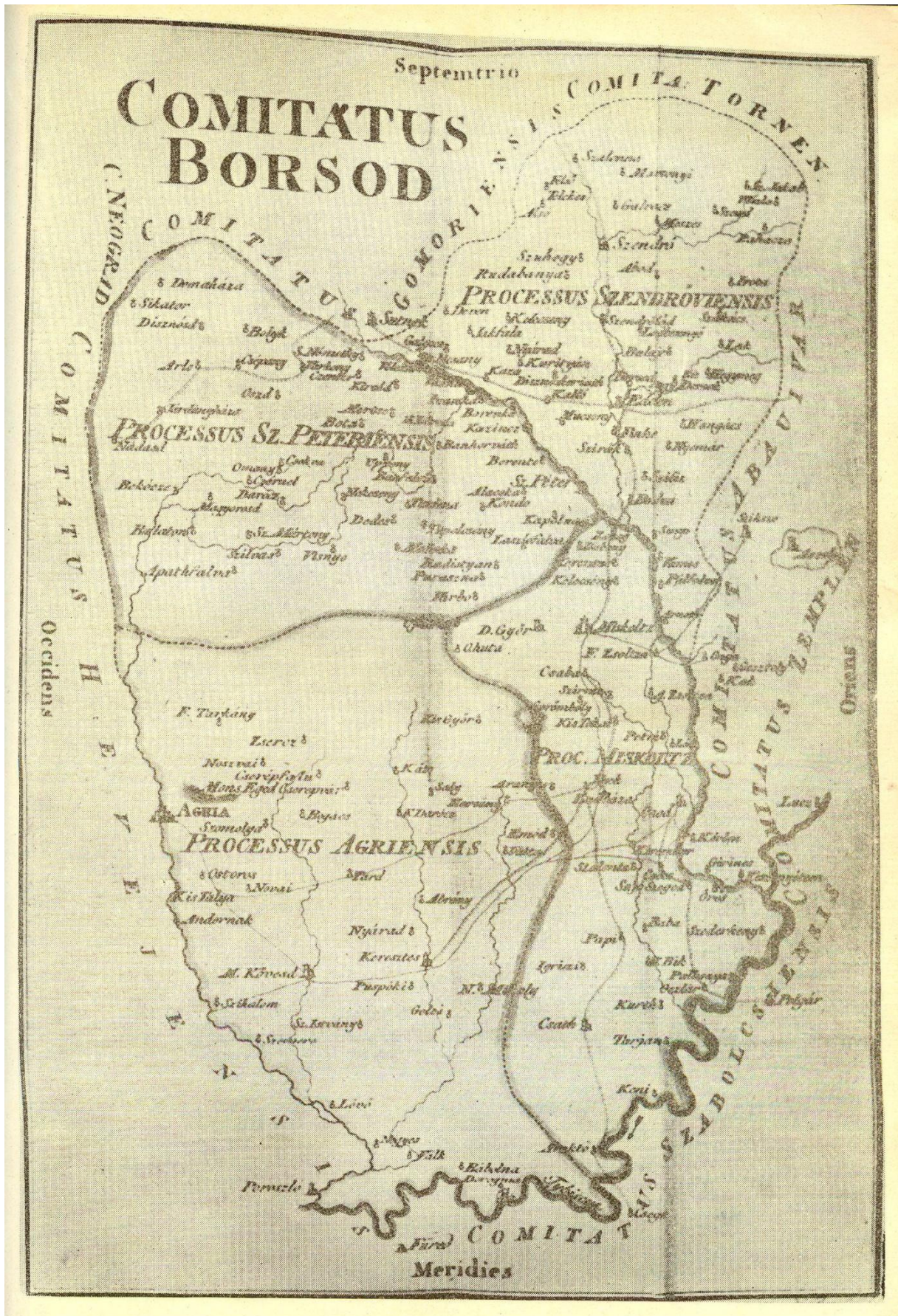
A Borsod megyét ábrázoló térképeket szerzők szerint csoportosítottam, mert fontosnak tartom, hogy a különböző időben megjelent térképek készítőiről külön-külön tegyek említést, ezzel is jobban tükrözve a térkép készítő saját stílusát és az adott kor térképészeti sajátosságait.

Benkő Sámuel: „Comitatus Borsod”²⁰

Benkő Sámuel (1743 – 1825): miskolci származású orvos, polihisztor évtizedeken át tanulmányozta Borsod megyét, különösen Miskolc környékének természeti viszonyait, elsősorban az időjárás és a betegségek közötti összefüggéseket. 1782-ben megjelent „Topographia Oppidi Miskoltz” című könyvében írja le a város földrajzát, a táj természeti képét, éghajlatát, vízrajzát és a település kialakulását, fejlődését. Miskolc első földrajzi írójának tartják.

A Borsod megyét ábrázoló első nyomtatott térkép 1794-ben Bécsben jelent meg Benkő Sámuel egyik könyvének mellékleteként. Benkő Sámuel „Comitatus Borsod” című térképe lényegében közigazgatási térképnek tekinthető. Feltünteti a legfontosabb útvonalakat, községeket, továbbá templomokat és várakat (pl. Szendrő, Ónod, Diósgyőr stb.). Vizsgált területemen a három matyó község nevét feltüntetik, viszont a Matyóföld név nem szerepel rajta. Dél-Borsodban több felszíni vízfolyást is ábrázolnak, azonban ezek neveit sem tüntetik fel. Maga a megye négy „processusra” (járás) különült el, mégpedig Miskolc, Szendrő, Szentpéter és Eger székhellyel. Bár a térképen nem jól kivehető, de minden egyes processust külön színnel jeleznek, a határokat pedig színes csík és pontozott fekete vonal tünteti fel. 1794-ben már léteztek a legfontosabb útvonalak. Benkő térképén több útvonal is látható. Ezek közül külön érdekesség, hogy a Miskolc – Mezőkövesd – Szihalom országúton Keresztesig egymással párhuzamosan két út is futott, az egyik a Bükk lábánál, a másik a Bükk dombvidékén. Érdekesség még, hogy 1790-ig, a miskolci posta megnyitásáig az utasforgalmat Ónod érintésével bonyolították le Buda és Kassa között, valamint Miskolcra ágazott ki a Hegyaljára vezető út, melyhez Szerencs környékén csatlakozott a Tokaj felől kiépített erdélyi sóút. Az eredeti térkép 18x27 cm-es lapon készült el.

²⁰ Frisnyák Sándor: Borsod megye első nyomtatott térképe. 1963., 56-57. old.

10. térkép: Benkő Sámuel- „Comitatus Borsod” (1794.)

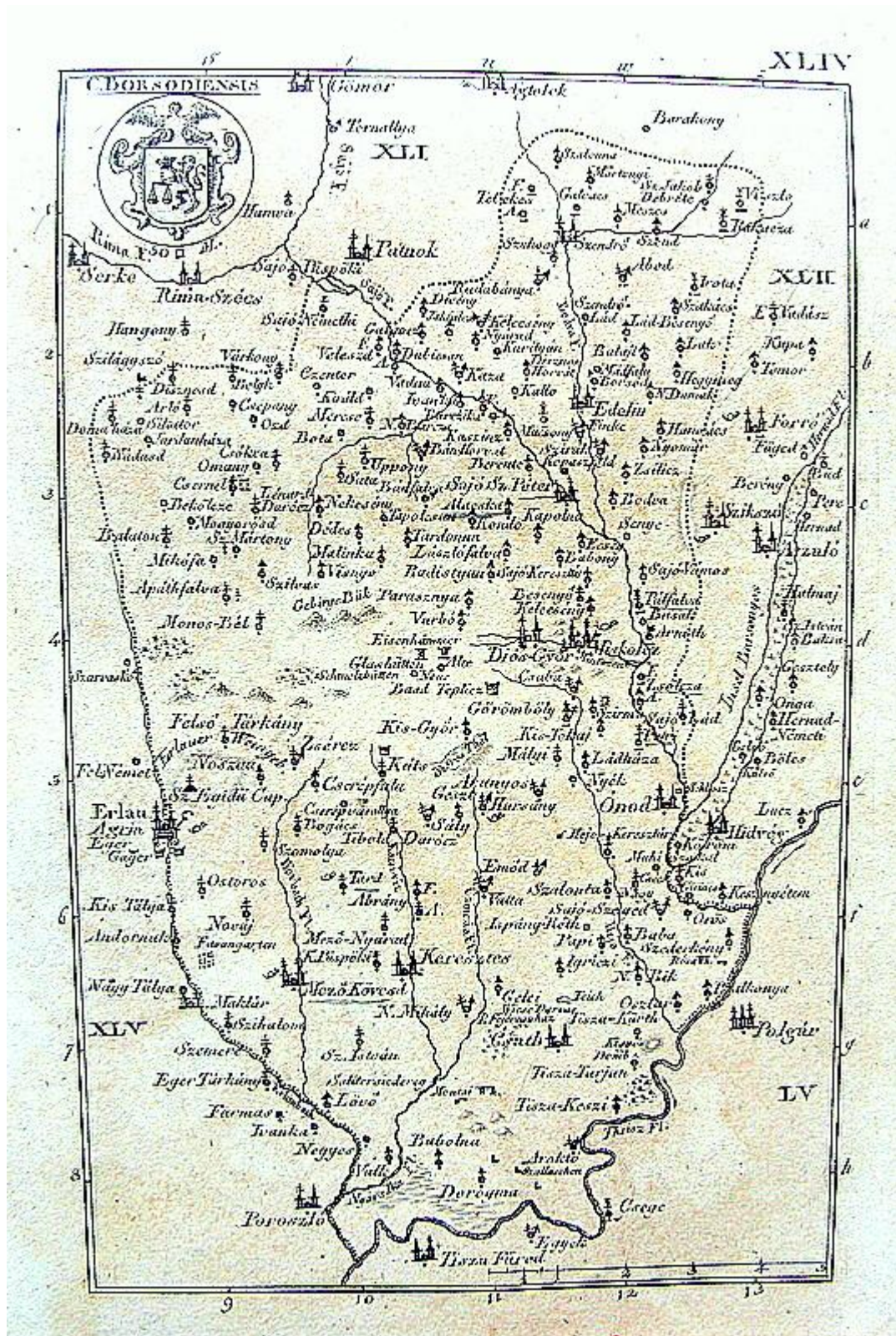
Görög Demeter-Kerekes Sámuel: „Megyei Atlasz”

Görög Demeter (1760 – 1833): író, szerkesztő, udvari tanácsos, kultúrpolitikus, nevelő és kartográfus, az MTA tiszteleti tagja (1831). II. József uralkodása alatt került Bécsbe, a „Hadi és más nevezetes Történetek”, majd a „Magyar Hírmondó” szerkesztője lett.

Kerekes Sámuel (1757 – 1800): az első magyar hírlapírók egyike. 1789-ben ő indította meg Görög Demeterrel a „Hadi és más nevezetes Történetek” című lapot, amelynek jövedelmét a nemzeti nyelv és műveltség emelésére áldozták. 1798-tól magyar nyelvet tanított Bécsben.

Görög Demeter – „Magyar Átlás”

Az atlasz teljes címe: Magyar Átlás az az Magyar, Horvát, és Tót országok' vármegyéji', 's szabad kerületei' és a' határ-örző katonaság' vidékinek közönséges és különös tábláji. Az atlaszt Görög Demeter szerkesztette, 1802 és 1811 között jelent meg Bécsben. Görög Demeter 1795-ben kezdett el a megyei térképek szerkesztésével foglalkozni. Kerekes Sámuellel együtt szervezték meg az egyes megyéket rajzoló mérnökök munkáját, így sikerült egy olyan atlaszt összeállítaniuk, amely egységes szempontok alapján a kor igényeinek megfelelően készült el. A munkát később Kerekes egyedül folytatta, majd Márton József fejezte be, valamint Junker Keresztély rézmetsző készítette a címlapot és a jelmagyarázatot. A térképsorozat jelentőségét és korszerűségét mutatja, hogy számos kiadást megért, és a Gönczy-féle atlasz megjelenéséig használható volt. A térképlapok érdekessége, hogy kézi színezésűek voltak. A domborzatot egyenlő nagyságú halmokkal ábrázolták és a településeket nagyság szerinti jellel, névvel tüntették fel. A méretarányokat nem tüntették fel.

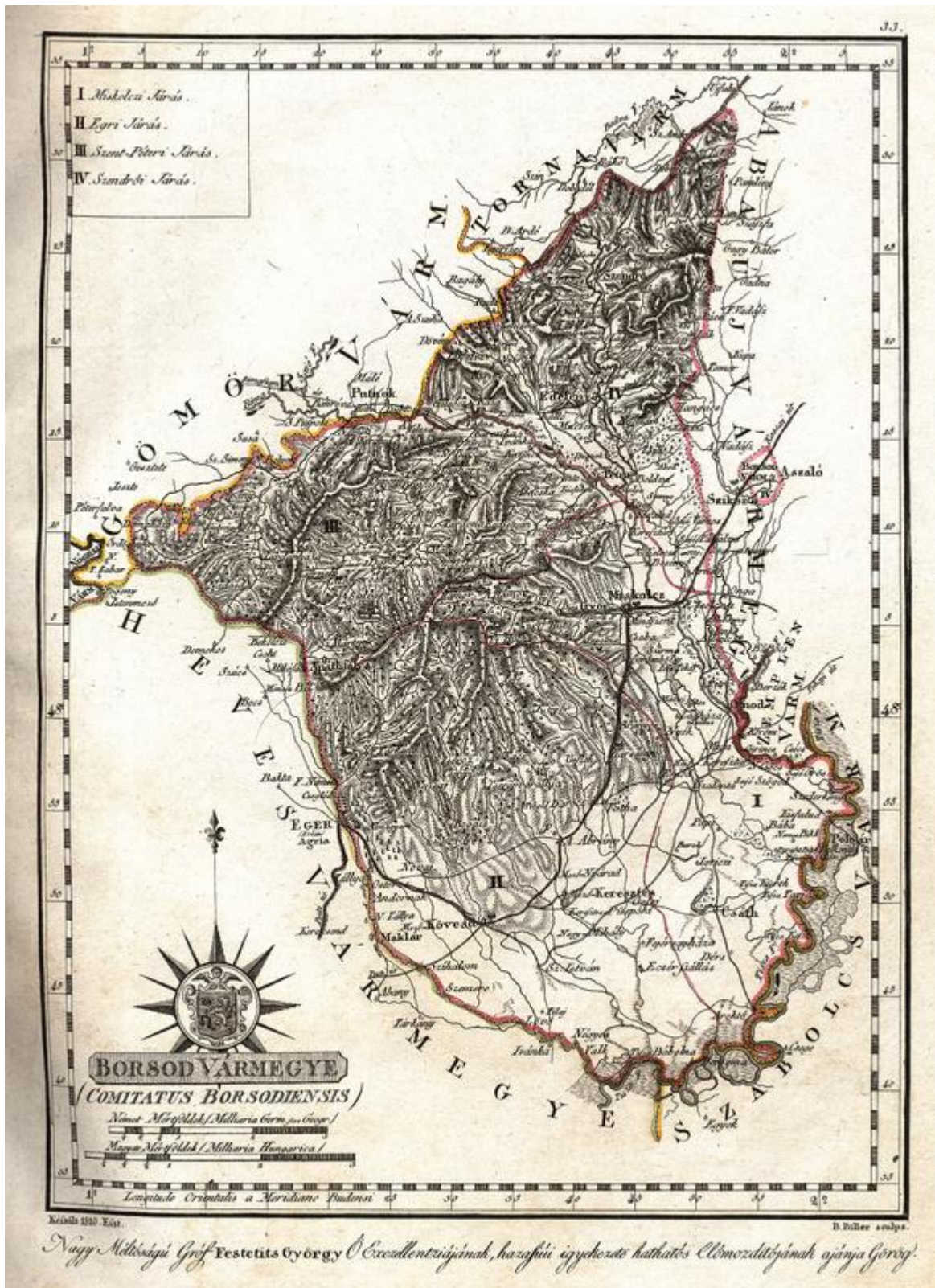

11. térkép: Görög Demeter- „Magyar Átlás” – „Comitatus Borsodiensis” (1802.)

Görög-Kerekes: „Megyei Atlasz”

Borsod megye 1810-ben készült térképén még a latin nevet is olvashatjuk (Comitatus Borsodiensis). A térképen található mértéklécen német és magyar mérőföldben is tudunk távolságot számolni. A jelmagyarázatban is olvasható, hogy négy fő járást különböztetünk meg, mint Miskolczi járás, Egri járás, Szent-Péteri járás és Szendrői járás. A 19. század elején a vizsgált területem az Egri járáshoz tartozik. „Mező-Kövesd” és „Sz. István” mellett Tard községet nem tüntették fel a térképen, annak ellenére, hogy a környező összes település neve szerepel rajta. A Matyóföld név nincs megjelenítve a térképen. A megye határát különböző színekkel jelzik más-más területen, a járások határait pedig csak nagyon halvány vonalakkal tüntetik fel. A domborzat esetében a korábbi madártávlati ábrázoláshoz képest az eltakart részek csökkentése érdekében egyre jobban emelkedett a ránézeti pont és így eljutottak a felülnézeti megjelenítéshez. A hegyek gerince fehér maradt és a völgy felé tartó finom vonalak, a lendületcsíkok, vagy pillacsíkok rendszere érzékeltette a lejtőket. A sötétebb színek kellően visszaadják a magasságot, viszont ezeken a területeken kevésbé lehet elolvasni a térképen jelzett neveket, túlságosan beleolvad a környezetbe.

A térképlap alján az alábbi felirat látható: *„Nagy Méltóságú Gróf Festetics György Ó Exczellenciájának, hazafiúi igyekezete hathatós Előmozdítójának ajánja Görög!”* - melyből egyértelműen kiderül, hogy a térkép készítője, Görög Demeter, Festetics György grófnak ajánlja munkáját.

12. térkép: Görög-Kerekes: „Megyei Atlasz” (1810.)

Borsod megye közigazgatási térképét hivatalos feljegyzések alapján **Hátsek Ignác** (1827 – 1902) magyar királyi térképész rajzolta, amelyet 1880-ban Budapesten a Rautmann Frigyes Kiadó Hivatala jóvoltából adtak ki. Méretaránya 1:500.000. (Területe: 3510,24 km²; Lakossága: 195.037 fő) A megyét közigazgatásilag négy járásra lehet felosztani (Miskolczi, Egri, Szt. Péteri, Szendrei), mindegyiknek van alsó és felső szakasza, így jön ki a nyolc járási beosztás. A vizsgált területemen lévő települések közül „Mező-Kövesd” és „Szt. István” az Egri járás alsó, míg Tard az Egri járás felső szakaszába tartoztak. Ekkor „Mező-Kövesd” járási székhely (a térképen aláhúzással van jelölve), míg a megye székhelye „Miskolcz” volt (térképen kétszer aláhúzva, ezzel is jelezve a kitüntetett szerepet a megyében). A megye határát vastagabb, míg a járások határát vékonyabb vörös vonallal jelölik, a határon kívül pedig a szomszédos megyék nevei vannak megnevezve. A nevek jól olvashatók, a domborzati viszonyokat csíkozással ábrázolták. A térképen feltüntetik elsődlegesen a különböző kategóriájú utakat, településeket, vízrajzi elemeket és a vasutat, de jelölik például a fürdőhelyeket, csatatereket, vagy az állomásokat is.

Hátsek Ignác rajzai alapján készült el 1900-ban Borsod vármegye egy másik közigazgatási térképe 500.000-es méretarányban. A térkép Lampel Róbert királyi udvari könyvkereskedésének a kiadása, a nyomtatására pedig a budapesti Kunosy Vilmos és Fia műintézetben került sor, mindezek a térképlap alján olvashatók. Járási beosztását tekintve a megye Egri, Mezőcsáti, Miskolczi, Ózdi, Szendrői és Szentpéteri járásokra volt felosztva, melyek közül a vizsgált területem az Egri járáshoz tartozott. A megye területe 3427 km², lélekszáma pedig már 216.794 fő. Az egyes járások különböző színekkel vannak feltüntetve, szaggatott vonal jelzi a határokat, jól elkülöníthetők egymástól. A járási székhelyek egyszeresen, míg a megye székhelye kétszeresen van aláhúzva. A térképről leolvasható és a jelmagyarázat is külön jelzi az utakat, vasutat, településeket és a vízrajzot. A névrajz jól olvasható, a domborzatbeli különbségek könnyen érzékelhetők, a korábbi térképhez hasonlóan csíkozásos ábrázolást használtak. E térkép külön érdekessége, hogy rajzokkal mutatja be a megye fő mezőgazdasági-ipari sajátosságait. Sertés, juh, ló és szarvasmarhatenyésztés jelentős, kiemelkedő szerepe van a minőségi borok alapját képező szőlő termesztésének. A mai viszonyokhoz képest nagy jelentőséggel bírtak még abban az időben az üveg- és papírgyárak, valamint az iparban fontos szerepet betöltő szénbányászat.

Gönczy Pál és Kogutowicz Manó megyetérképei

Gönczy Pál (1817 – 1892): pedagógus, a magyar népoktatásügy kiemelkedő képviselője. 1867 után a vallás- és közoktatásügyi minisztérium tisztviselője, majd Trefort Ágoston minisztersége alatt a népoktatással foglalkozó ügyosztály vezetője, később államtitkár.

Kogutowicz Manó eredeti nevén Emanuel Thomas Kogutowicz (1851 – 1908): lengyel származású, Bécsben jó eredménnyel végezte el a Katonai Műszaki Akadémiát, ahol a négy év alatt magas szinten oktatták a térképezést. 1878 után rajzi munkákból élt. Kogutowicz Emanuel 1881. szeptember 1. után szerepel Manó néven.

Gönczy Pál az 1870-es évek végéig külföldi térképek magyarított változataival látta el az iskolákat. Az 1868. évi iskolatörvény szerint a népiskolai földrajzban a szűkebb terület megismerése volt a cél, tehát a tanulóknak azt a területet kellett alaposabban megismerniük, ahol éltek. Gönczy belátta, hogy Magyarország megyei térképeit külföldön nem készítheti el, ezért itthon keresett megfelelő szakembert a megyesorozat megrajzolásához, a választás végül a fiatal soproni tanárra, Kogutowicz Manóra esett. A megyei falitérképek készítésével egy időben megkezdtek azok kézi változatainak kiadását is, melyek 5-5 térképet tartalmazó füzetekben jelentek meg 1886 és 1890 között. Majd a térképlapokat tartalomjegyzékkel kiegészítve atlaszként is kiadták: Magyarország megyéinek kézi atlasza. Tervezte Gönczy Pál, rajzolta Kogutowicz Manó. Posner Károly Lajos első magyar térképészeti intézete adta ki Budapesten 1887-ben. A megyék szigettérképek, tehát a célterület határainál megszakad a térkép rajza és üres papír veszi körül, a határ mentén csupán a környező megyék nevei olvashatóak. Több megyénél, így Borsod esetében is a megyeszékhelyet bemutatják melléktérképként. Az összes megyét ábrázoló térképen megrajzolták a megye címerét, valamint feltüntették a terület és népességadatokat. A hosszúsági fokvonalakat minden esetben Ferrótól számították. A térkép készítőik célja volt, hogy a megyék sima lapra való nyomtatásakor, mint egy dombormű tűnjenek fel a szemlélők számára, illetve a domborzat emelkedési viszonyait különböző színekkel tudják kifejezni. Szerintem ez a dombormű jellege, valamint a rétegszínezéses ábrázolása teszi egyedivé a térképet. A térképen a magassági viszonyokat rétegszínezés fejezi ki. 100 méterig halványzöld, 100 és 200 m között sárgászöld, 200-500 m között „zsemlyeszín sárga”, 500-1000 méterig sötétzöld mutatja a magasságot. A vizsgált területemen ezekkel a színekkel tudják kifejezni a magassági értékeket, ezenkívül a magasabban fekvő megyékben a világosbarna, feketésbarna és a fehér színek jelzik a magasságot. A rétegszínezést sötétbarna, a lejtők meredekségét pedig csíkozott

A hivatalos adatok alapján Czakó István dolgozta át Kogutowicz Manó Megyei térképek sorozatának Borsod vármegyét ábrázoló térképét, mely 1910-ben készült 1:375.000-es méretarányban az akkori Magyar Földrajzi Intézet kiadásában. A megye 6 járásra volt osztva (Edelényi, Mezőcsáti, Mezőkövesdi, Miskolci, Ózdi, Sajószentpéteri járás), Mezőkövesd ekkor járási székhely volt. A megye területe 3629 km², míg lakossága 289.914 fő volt. A vármegye székhelye „Miskolcz”, mely törvényhatósági joggal volt felruházva. A járások mozaikszerűen különültek el egymástól a más-más színnel való ábrázolás miatt, s ez a jelölés egyfajta esztétikát ad a térképnek. Viszont ez a sokszínűség a domborzatábrázolás kárára hajtja a vizet, szinte egyáltalán nem lehet a magassági viszonyokat észlelni. A korábbi térképekhez képest a névrajz mellett sokkal nagyobb hangsúlyt kap a vízrajz, az eltérő vízrajzi elemeket sokkal részletesebben ábrázolják.

Czakó István egy másik térképe 1:300.000-es méretarányú, amely a két világháború közötti területeket mutatja be. Borsodot és Gömör-Kishont Magyarországon maradt részét 1923-ban Borsod, Gömör és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye néven, Miskolc központtal egybeecsatolták. Borsod vármegye 7 járásból épül fel (Edelényi, Mezőcsáti, Mezőkövesdi, Miskolci, Ózdi, Putnoki, Sajószentpéteri járás). Mezőkövesd, Szentistván és Tard is a Mezőkövesdi járáshoz tartozott. Erre a térképre is jellemző a sokszínűség, már ami a térkép színvilágát illeti, a különböző járások eltérő színekkel lettek ábrázolva. A megyehatárt vastag vörös vonal jelzi, a járáshatárok szaggatott vonallal vannak elkülönítve egymástól. A névrajz és a vízrajz kellő részletességgel van ábrázolva. A térkép jól mutatja a közutakat (állami, törvényhatósági, községi közlekedési) és vasutakat (egyvágányú, kétvágányú), valamint településeket (törvényhatósági joggal felruházott város, rendezett tanácsú város, nagyközség, kisközség, egyéb lakott hely).

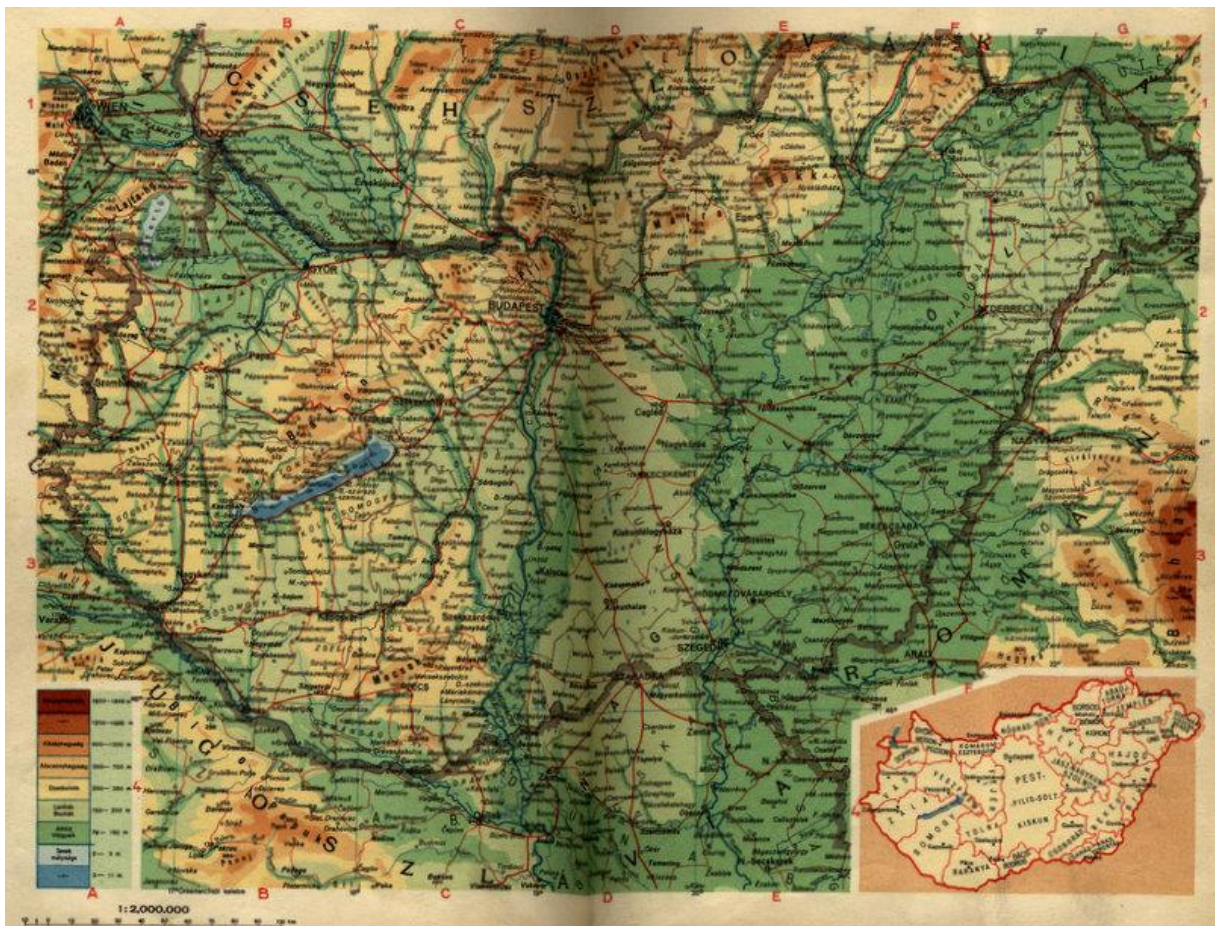
Mivel mindkét ábrázolt térkép közigazgatási térkép, ezért fontosnak tartom és pozitívumként tudom megemlíteni, hogy a megye területén belül a különböző kisebb közigazgatási egységek jól láthatóan elkülönülnek egymástól. A járások eltérő színei adják meg számomra a térkép hangulatát. A Matyóföld nevet ezeken a térképeken sem tüntették fel.

Matyóföld területe világtalaszokban

Az alábbi fejezetet az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék Térképtárában található világtalaszok alapján készítettem el. Kizárólag magyar nyelvű világtalaszokat vizsgáltam, melyeket kiadó szerint csoportosítottam, azon belül pedig (ahol több atlasz is volt) kiadás éve alapján rendszereztem.

Magyar Királyi Állami Térképészeti Intézet – ÁTI Kisatlasz

Az ÁTI Kisatlasz a Magyar Királyi Állami Térképészeti Intézet kiadásában jelent meg 1938-ban. A Csonka-Magyarországot ábrázoló alábbi térkép 1:2.000.000-ós méretarányú. A rétegszínezéses domborzat-ábrázolás visszaadja az olvasó számára a domborzati viszonyokat. A matyó települések közül csak a nagyobb Mezőkövesdet tüntetik fel. Érdekesség, hogy csak a vasúthálózatot mutatja, a közutat nem. Matyóföld nevet nem ábrázoltak a térképen.

29. térkép: ÁTI Kisatlasz – Csonka-Magyarország (1938.)

Kartográfiai Vállalat / Cartographia Kft.

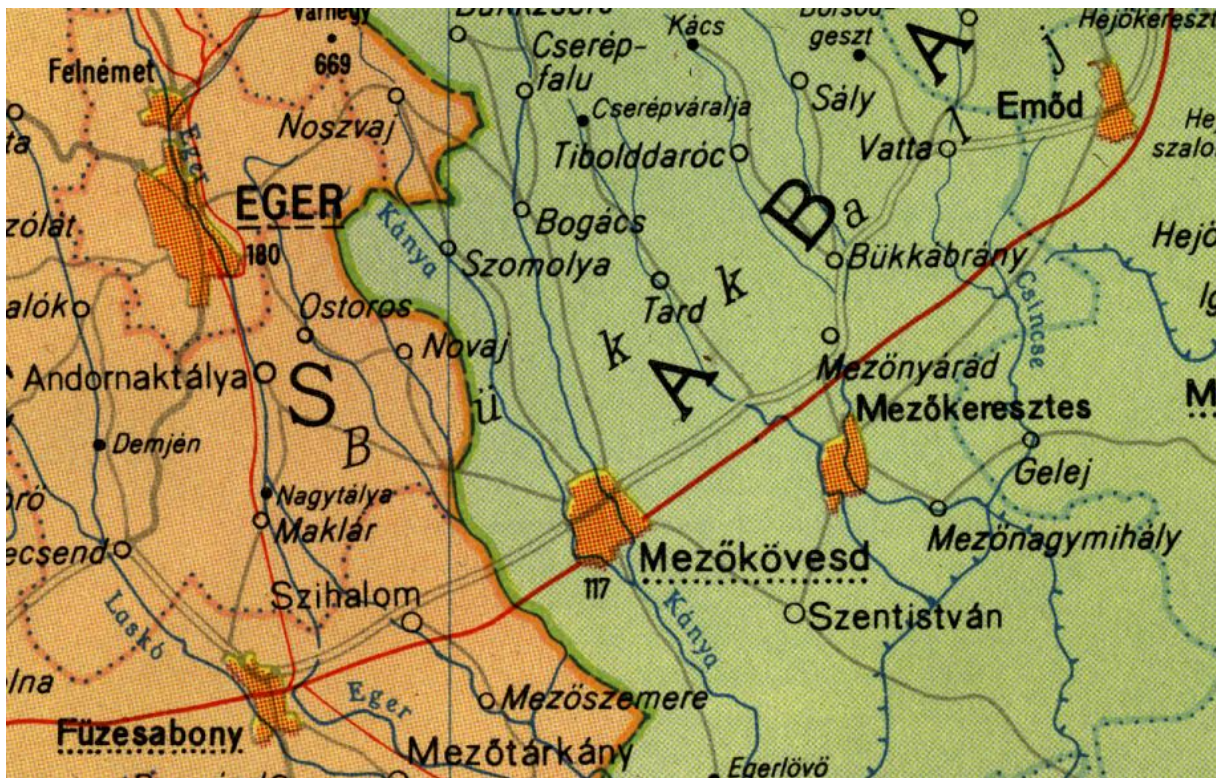
1954. december 1-jén az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal felügyeletében alakult meg a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat, a Pécsi Geodéziai és Térképészeti Vállalat és a Kartográfiai Vállalat. A Kartográfiai Vállalat megalakulásának elsődleges célja volt, hogy előállítsa az oktatáshoz szükséges atlaszokat és falitérképeket, valamint a lakosság részéről felmerülő igényeket kielégítse város-, autó-, turistatérképek és atlaszok kiadásával. Alapításától számítva több évtizedig volt az ország egyetlen térképészeti vállalata. 1993. január 1-jén a Kartográfiai Vállalat jogutódjaként jött létre a Cartographia Kft..²¹

20. térkép: Kartográfiai Vállalat (1958.) – részlet

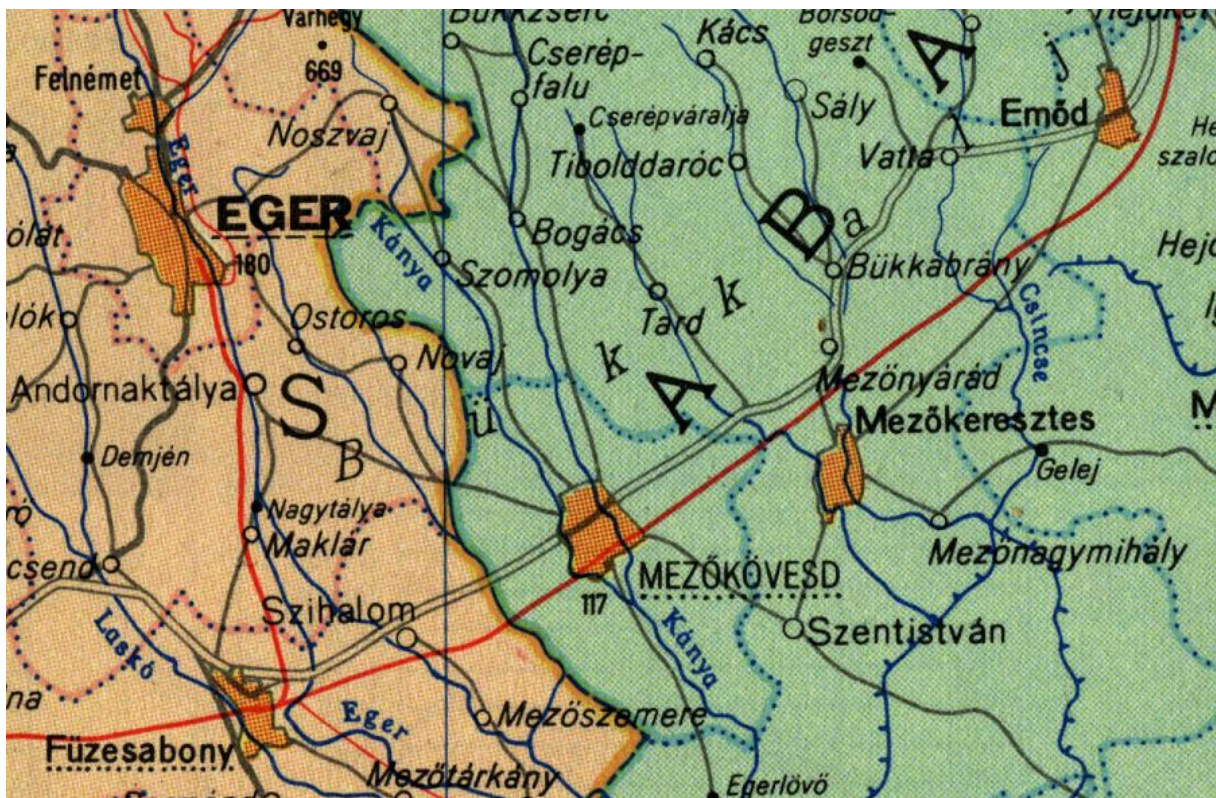
Az első vizsgált térképem 1958-as kiadású, Világatlasz néven adta ki a Kartográfiai Vállalat. A későbbi években az atlasz címe Politikai és gazdasági Világatlasz, valamint Képes politikai és gazdasági Világatlasz is volt. Domborzat-ábrázolást különösen nem alkalmaztak, csak a magasabb területeket sötétítették be valamennyire. A közigazgatási megye határokat jól érzékeljük a különböző színeknek köszönhetően. A vasúthálózat mellett már ábrázolták a közutakat is, még a Szentistván – Mezőkeresztes útszakaszt is berajzolták, ami azért érdekes számomra, mert a különböző kiadások eltérően tüntetik fel ezt a részt (egyes kiadásokban feltüntetik, de sok helyen nem).

²¹ <http://www.cartographia.hu/cegtortenet/>

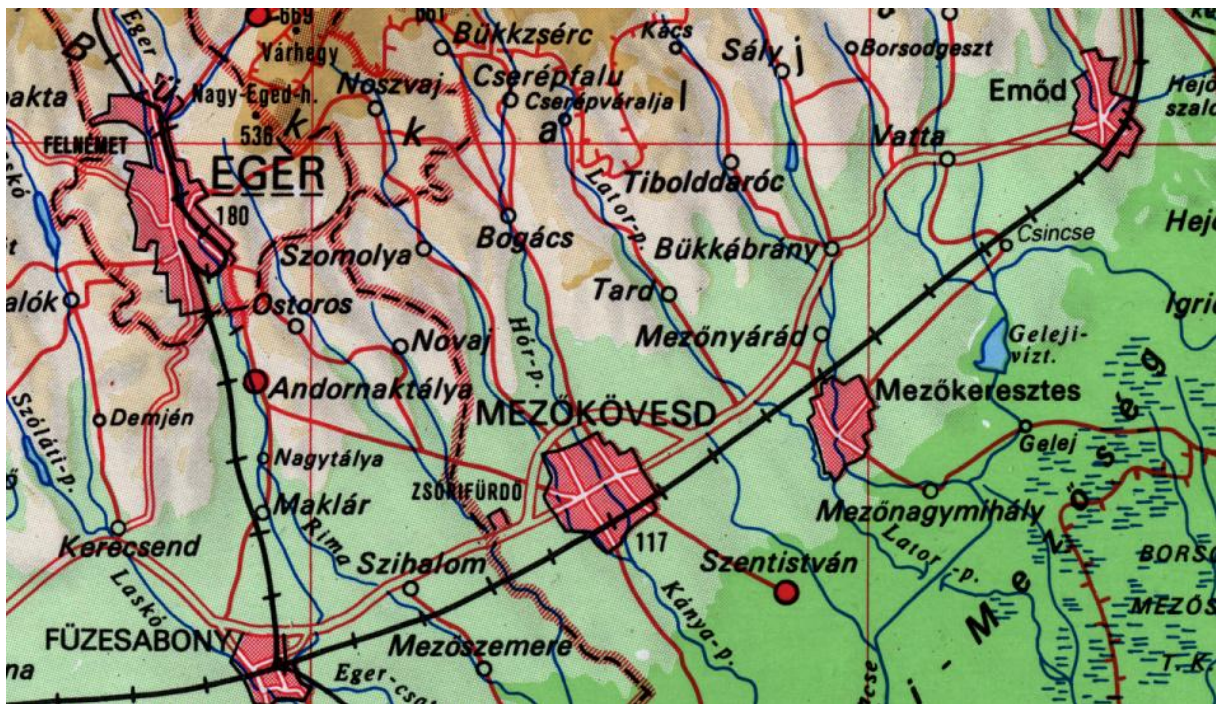

21. térkép: Kartográfiai Vállalat (1966.) – részlet

Több évtizedig hasonló térképeket adtak ki. Eltérés volt, hogy az 1966-os kiadású térképen már egyáltalán nem volt a domborzat ábrázolva, valamint az 1978-as kiadású színárnyalatát tekintve halványabb volt.

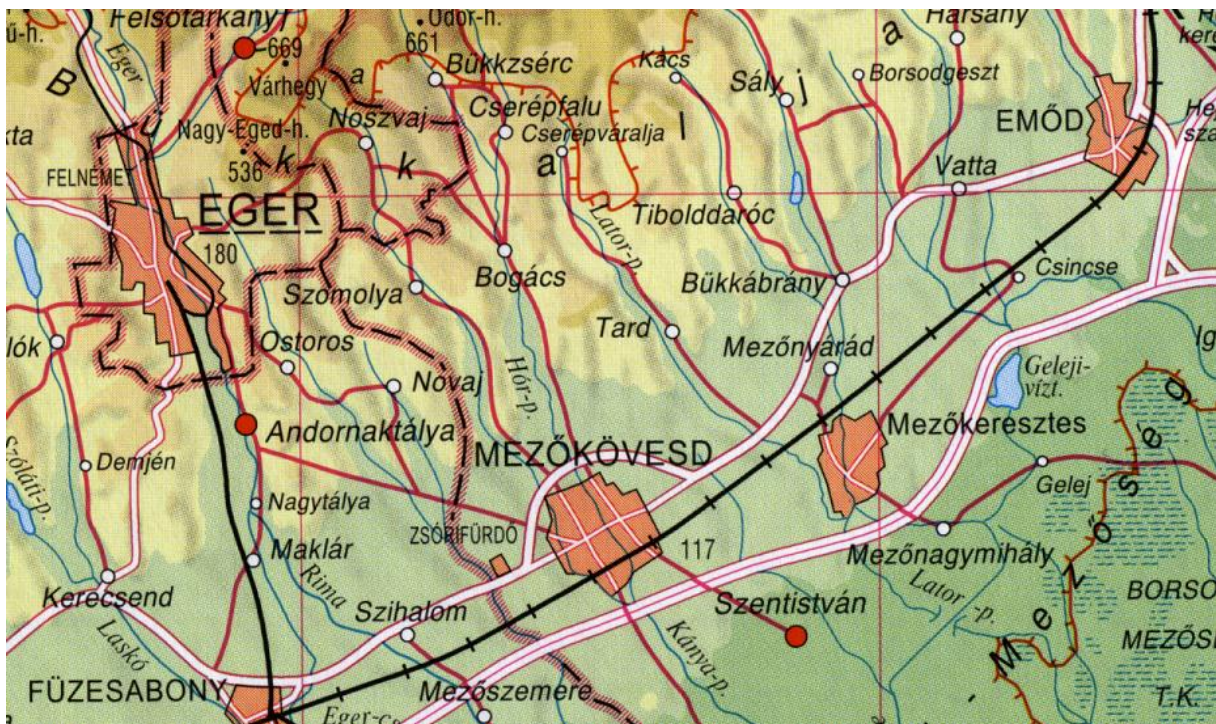

22. térkép: Kartográfiai Vállalat (1978.) – részlet

23. térkép: Cartographia Kft. (1996.) – részlet

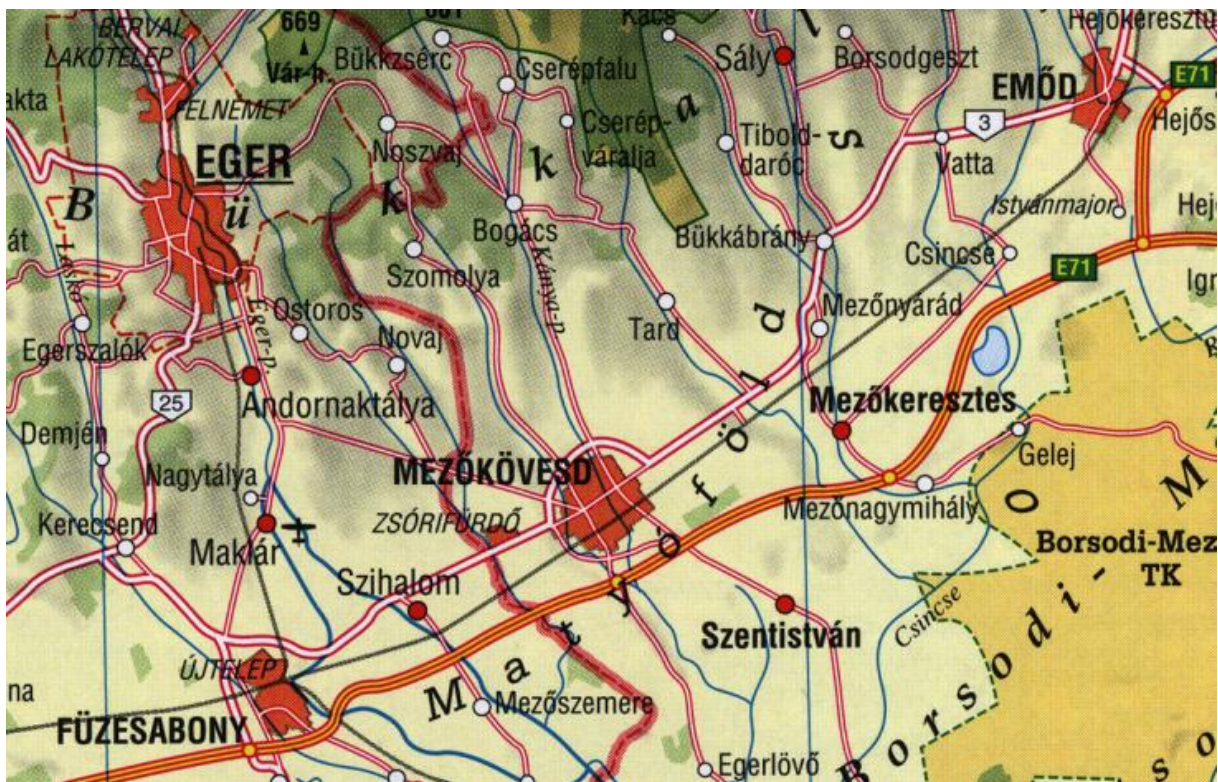
A Cartographia Kft. a századforduló idejétől már nem ábrázolja különböző színekkel a szomszédos megyéket, a domborzat ábrázolása rétegszínezéses. A Szentistván – Mezőkeresztes útszakasz ezeken a térképeken például nincs feltüntetve. A korábbi kiadásokhoz képest sokkal élénkebb a térkép színvilága, a vízrajzot részletesen mutatják be. A legújabb kiadásokban az M3-as autópályát már feltüntették.

24. térkép: Cartographia Kft. (2006.) – részlet

Topográf Térképészeti Kft.

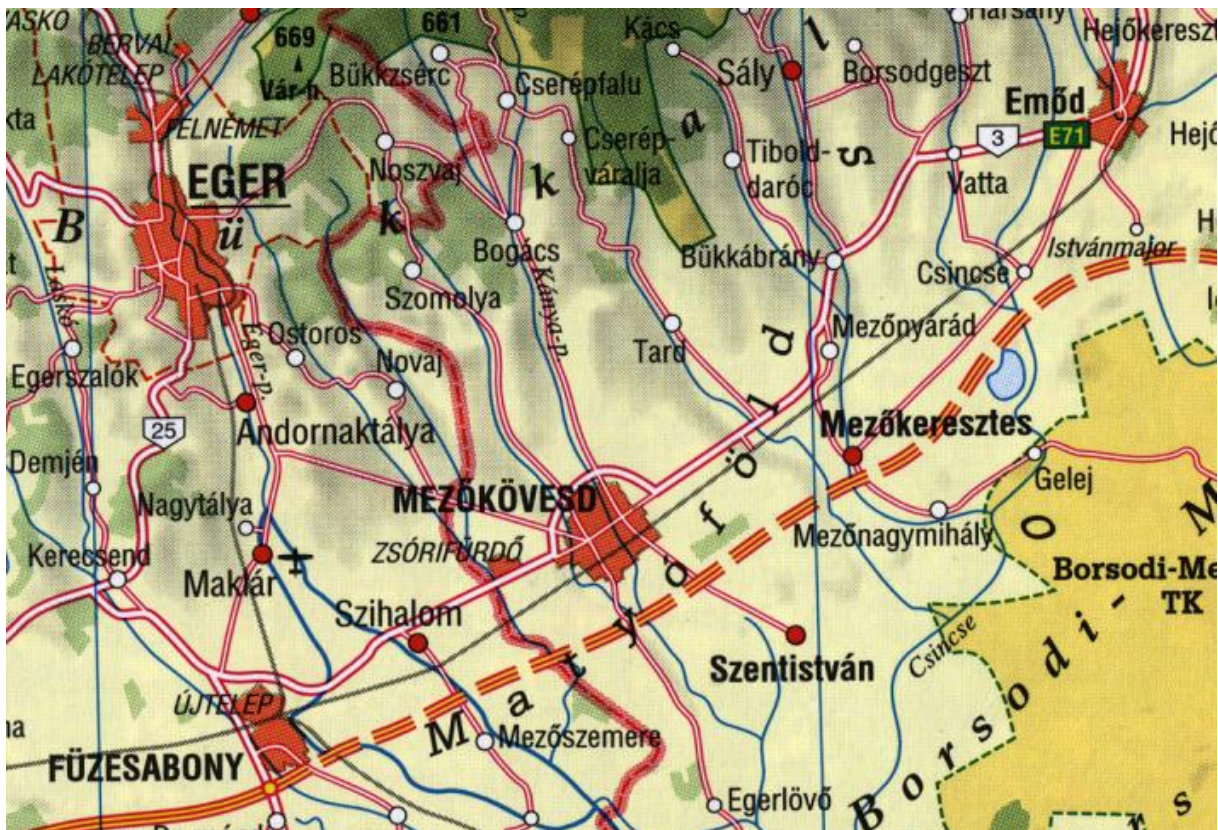
Az atlaszt a Topográf Térképészeti Kft. készítette 2008-ban, melynek kiadásában a Nyír-Karta Bt. segített. A fenti térképrészlet 1:580.000-es méretarányú. Sok atlaszal ellentétben a térképrészleten látható a Matyóföld feliratot, azonban azt tévesen tüntették fel, mert nagyobb kiterjedésű területet ábrázol, mint maga Matyóföld. Matyóföld területe kizárólag a három település, Mezőkövesd, Szentistván és Tard területét foglalja magában. A domborzat ábrázolásánál világos színnel az alacsonyabban fekvő, míg sötétebb árnyalattal a magasabb területeket ábrázolták. Névrajz, vízrajz részletes. Annak ellenére, hogy viszonylag új kiadású atlasz, a Szentistván – Mezőkeresztes útszakaszt nem rajzolták be.

25. térkép: Topográf Térképészeti Kft. (2008.) – részlet

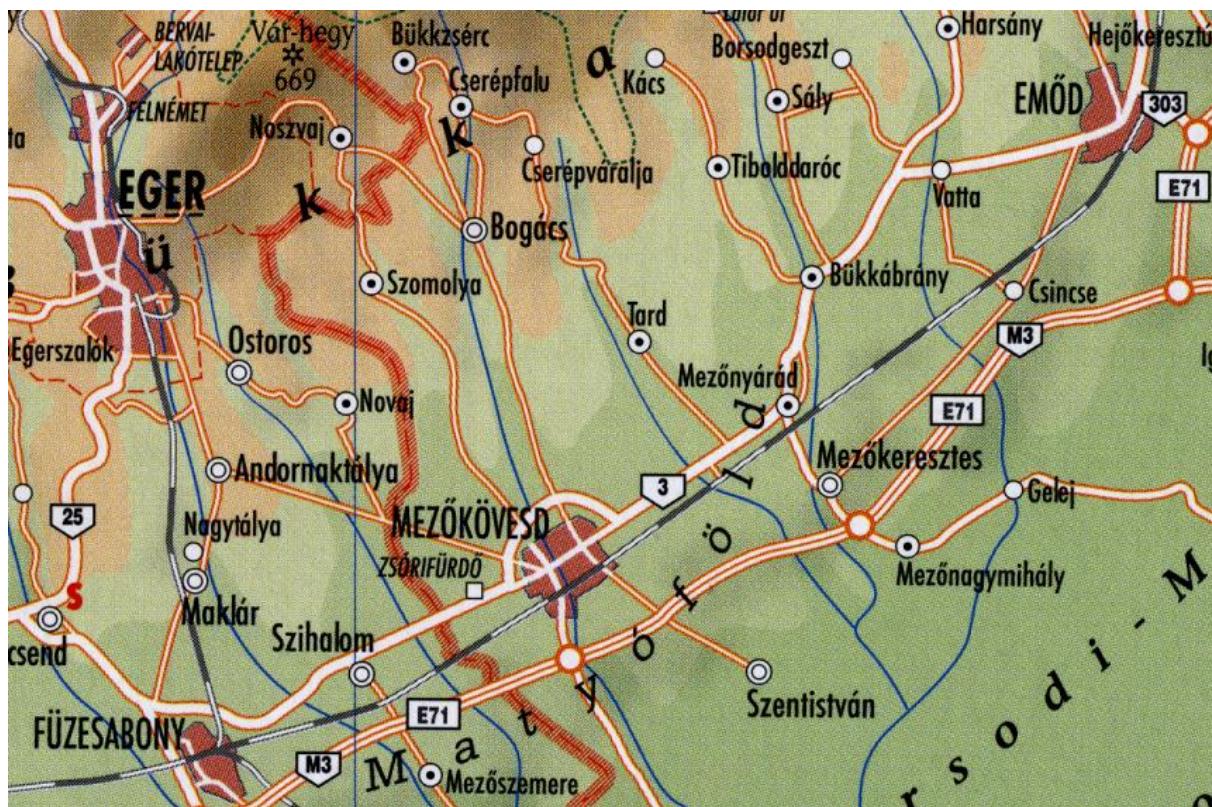
A Föld Világtalasz

A Föld Világtalasz kiadásában is részt vett a Topográf Térképészeti Kft. és a Nyír-Karta Bt., ezért kinézetre nagyon hasonló a térkép. A Matyóföld felirat itt is torz területet ábrázol. Eltérés mindössze, hogy az 1999-es kiadásban még szaggatott vonallal mutatják a Füzesabony utáni autópálya szakaszt, mivel ebben az időben építették azt, és csak 2002-ben került átadásra a következő 60 km-es Füzesabony – Polgár szakasz.

26. térkép: A Föld Világtalasz (1999.) – részlet

Családi Világatlasz

27. térkép: Családi Világatlasz (2006.) – részlet

A Családi Világatlasz elkészítésében elsősorban a Térkép-Faragó Bt. és a Hibernia Kft. segített, de több neves térképész is kivette részét a kiadásából. A térképrészlet 1:550.000-es méretarányú. A nagyrésztességű rétegszínezéses domborzatábrázolás és a vízrajz jól visszaadják a terület természeti viszonyait. A térkép névanyagban gazdag, a település- és közlekedési hálózat is részletesen van ábrázolva. Az atlasz elkészítésénél különös figyelmet fordítottak a történeti-földrajzi és néprajzi tájak feltüntetésére is, így azon kevés térképek egyike, amelyen a Matyóföld felirat megtalálható, azonban ezen a térképen is nagyobb területet fed le a név, mint az eredeti terület. Az újjépítésű autópályákat ábrázolták.

Officina Nova – Officina képes Világatlasz – A Föld és a természet

Az Officina Nova kiadó által megjelent atlaszok közül az 1992-es kiadással talákoztam, melyben a Matyóföld név nem lett feltüntetve, és a vizsgált területemről is csak a kis méretarányú Közép-Európa keleti része című térkép volt benne, ezért azt nem tüntettem fel dolgozatomban.

Összegzés

Szakedolgozatomat két fő részre osztottam. Az első felében egyfajta elméleti áttekintésként először földrajzilag behatároltam Matyóföld területét, Borsod vármegye történetét ismertettem röviden. Elemzésem során kiemelt hangsúlyt fektettem a három matyó település, Mezőkövesd, Szentistván és Tard földrajzi és igazgatási-szervezeti viszonyainak leírására, majd a matyóság történeti kialakulásával és a matyó társadalom bemutatásával foglalkoztam.

A dolgozat második része a vizsgált területről talált térképek bemutatása volt. Mivel kimondottan Matyóföld területét nem ábrázolták, ezért Borsod megye területéről kerestem térképeket és azokat a térkép készítői szerint időrendben csoportosítottam. A vizsgált térképek közül Borsod megyéről szóló első nyomtatott térkép 1794-ből származik. Majd végig néztem a megyei atlaszok sorozatát: 1810-ből a Görög-Kerekes féle megyei atlaszt, majd 1887-ből Kogutowicz Manó megyetérképei közül a Gönczy Pál féle Borsod megyét ábrázolót. Az 1800-as évek végén a Hátsek Ignác készítette Borsod megye közigazgatási térképeit elemeztem, majd az 1900-as évek elején a Czakó István átdolgozta Kogutowicz-térkép jellemzőit írtam le, de a két világháború közötti időből származó Csonka-Magyarország vármegyéinek atlaszát is megnéztem. Megvizsgáltam a területről készült katonai felmérési térképeket a Hadtörténeti Intézet és Múzeum térképtári gyűjteménye alapján. Végül az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék Térképtárában található magyar kiadású világtalaszokban megjelenő térképeket tüntettem fel.

Gyűjtőmunkám elméleti részének alapjául a Mezőkövesdi Városi Könyvtár és a Matyó Múzeum helyismereti gyűjteménye szolgált. A térképes rész során elsősorban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék Térképtárában, valamint az Országos Széchenyi Könyvtár Térképtárában található térképeket használtam fel.

A dolgozatomban leírtak alapján egyértelműen kijelenthető, hogy Matyóföld, mint néprajzi terület létezik, erről még ma is élő híres néprajzkutatók írásai tanúskodnak. A területről viszont olyan térképeket, amelyeken a Matyóföld felirat is rajta van, csak egyes 21. századforduló környékén megjelent világtalaszokban találok.

Irodalomjegyzék

- Borsod vármegye. Vármegyei szociográfiák kiadóhivatala. Budapest
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye hon- és népismerete. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye kézikönyve I. kötet. 1998. CEBA Kiadó
- Bulla Béla – Mendöl Tibor. 1999. A Kárpát-medence földrajza. Budapest
- Dala József – Kiss Gyula. 2009. Matyóföld 1959-2009. Mezőkövesd
- Dr. Irmédi-Molnár László. 1970. Térképalkotás. Budapest
- Dr. Kápolnai Iván. 2002. Mezőkövesd és környéke I-II., Népeségi és gazdasági-társadalmi viszonyok a 20. század végéig. Budapest
- Dr. Marosi Sándor – Dr. Somogyi Sándor. 1990. Magyarország kistájainak katasztere I-II. Budapest
- Dr. Sárközi Zoltán – Dr. Sándor István. 1973. Mezőkövesd város monográfiája. Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat
- Frisnyák Sándor. 1963. Borsod megye első nyomtatott térképe. Borsodi Szemle 1963. 1.
- Frisnyák Sándor. 1996. A Kárpát-medence természeti földrajza
- Hajdú-Moharos József. 2000. Magyar településtár
- Herkely Károly. 1939. A mezőkövesdi matyó nép élete. Budapest
- Jankó Annamária. 2007. Magyarország katonai felmérései (1763-1950)
- Klinghammer István – Papp-Váry Árpád. 1983. Földünk tükre a térkép. Budapest
- Kósa László – Filep Antal. 1978. A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Pap János. 2000. Mezőkövesd a millenium évében. Mezőkövesd
- Papp-Váry Árpád. 2002. Magyarország története térképeken. Budapest
- Viga Gyula – Fügedi Márta. 1997. Borsod-Abaúj-Zemplén megye népművészete. Miskolc

Internetes források

- <http://mercator.elte.hu/~farago/index.html>
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Borsod_vármegye
- http://www.tankonyvtar.hu/site/upload/2008/09/kepek_27-terkep.jpg
- <http://www.cartographia.hu/cegtortenet/>

Térképek

1. Hevesi-sík és Borsodi-Mezőség
2. Mezőkövesd kertes települése (1767.) – részlet
3. 1. katonai felmérési térkép – Mezőkövesd, Tard
4. 2. katonai felmérési térkép – Mezőkövesd
5. 3. katonai felmérési térkép – Mezőkövesd
6. Katonai topográfiai térkép – 1:25.000 (1953.)
7. Katonai topográfiai térkép – 1:25.000 (1991.)
8. Cartographia Kft. – Magyarország atlasza (1999.)
9. Kartográfia Történelmi Világtalasz – Magyar néprajzi tájak és csoportok a századfordulón
10. Benkő Sámuel – „Comitatus Borsod” (1794.)
11. Görög Demeter – „Magyar Átlás” – „Comitatus Borsodiensis” (1802.)
12. Görög Demeter-Kerekes Sámuel – „Megyei Atlasz” (1810.)
13. Hátsek Ignác - Borsod megye közigazgatási térképe (1880.)
14. Hátsek Ignác - Borsod vármegye közigazgatási térképe (1900.)
15. Gönczy Pál - Borsod megye térképe (1887.)
16. Czakó István – Borsod vármegye térképe (1910.)
17. Czakó István – Borsod-Gömör-Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye (1923.)
18. Csonka-Magyarország vármegyéinek atlasza
19. ÁTI Kisatlasz – Csonka-Magyarország (1938.) – részlet
20. Kartográfiai Vállalat (1958.) – részlet

21. Kartográfiai Vállalat (1966.) – részlet
22. Kartográfiai Vállalat (1978.) – részlet
23. Cartographia Kft. (1996.) – részlet
24. Cartographia Kft. (2006.) – részlet
25. Topográf Térképészeti Kft. (2008.) – részlet
26. A Föld Világatlasz (1999.) – részlet
27. Családi Világatlasz (2006.) – részlet

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni elsősorban témavezetőmnek, Faragó Imrének, illetve Verebiné Fehér Katalinnak a segítségét. Köszönettel tartozom a Mezőkövesdi Városi Könyvtár és a Matyó Múzeum, valamint az Országos Széchenyi Könyvtár Térképtárának dolgozóinak. Továbbá köszönöm a korábbi fejezetekben írt különböző intézetek dolgozóinak is, hogy segítségükkel megkönnyebbítették szakdolgozatom megírását.

NYILATKOZAT

Alulírott **Kiss Gergő** (ETR azonosító: **KIGPACT.ELTE**) a **Matyóföld térképezettségének vizsgálata** című szakdolgozat szerzője fegyelmi felelősségem tudatában kijelentem, hogy dolgozatom önálló munkám eredménye, saját szellemi termékem, abban a hivatkozások és idézések standard szabályait következetesen alkalmaztam, mások által írt részeket a megfelelő idézés nélkül nem használtam fel.

A témavezető által benyújtásra elfogadott szakdolgozat elektronikus publikálásához (PDF formátumban a tanszéki honlapon)

HOZZÁJÁRULOK

NEM JÁRULOK HOZZÁ

Budapest, 2011. december 15.

.....
a hallgató aláírása